Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

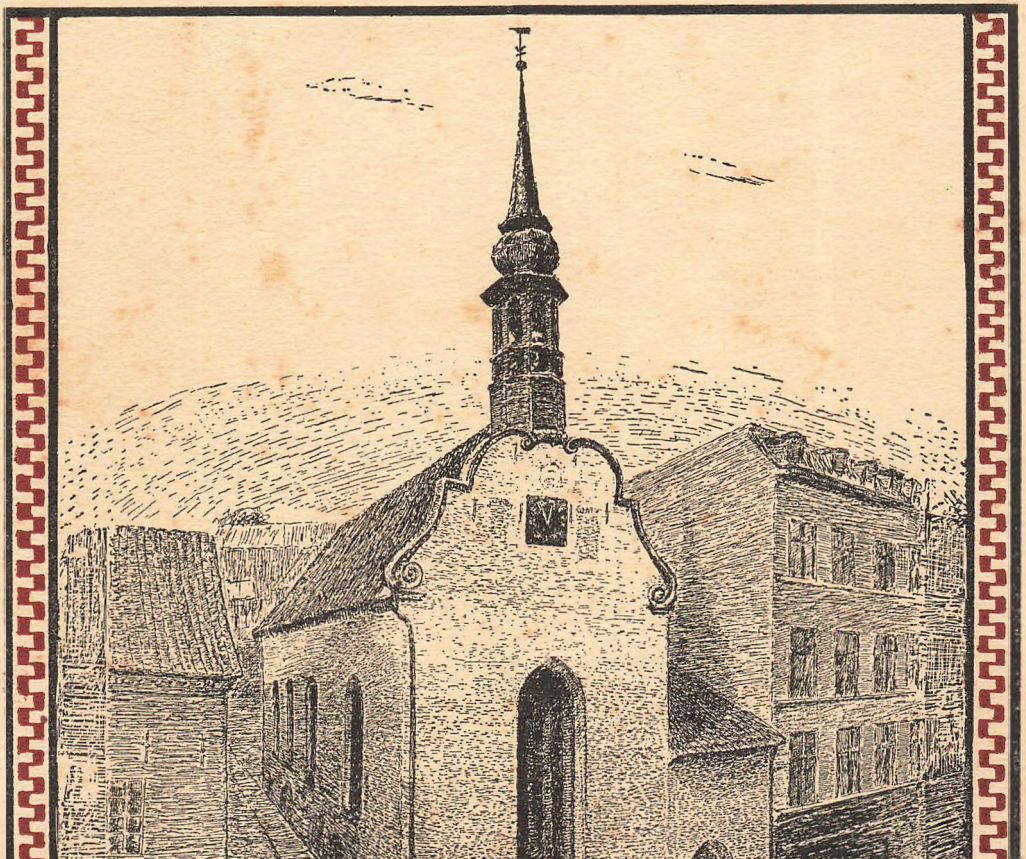
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

SLESVIGSKE KVINDERS JULEBOG

SLESVIGSKE KVINDERS JULEBOG

Omslagsbilledet: *Helligaandskirken* i Flensborg, er skænket af Kunstmaler *Jens R. Hedegaard*. Alt Billedstof og Tekst er Gave. Forlaget tager ikke Fortjeneste af Salget. Redaktion af Bogen m. m. er ligeledes Gave til *Sydslesvigsk Kvindeforening*. (Formand: Fru *Anna Kjems*, Harreslev ved Flensborg.)

Overskuddet var 1936: 725 Kr. 1937: 1111 Kr. 87 Øre. 1938: 1386 Kr. 78 Øre. 1939: 2207 Kr. 11 Øre. 1940: 1723 Kr. 66 Øre. 1941: 2320 Kr. 87 Øre (2970 Ekspl.). 1942: 2390 Kr. 25 Øre (3025 Ekspl.). 1943: 3889 Kr. 50 Øre (5002 Ekspl.). 1944: 4342 Kr. 44 Øre (4025 Ekspl.). 1945: 4466 Kr. 72 Øre (5446 Ekspl.).

SLESVIGSKE KVINDERS
JULEBOG

REDIGERET AF

THYRA JENSEN

H. HAGERUP - KØBENHAVN

INDHOLD

Frede Bojsen Jensen: En Himlens Julegave 5
H. F. Petersen: Helligaandskirken i Flensborg 7
Jens Andersen: Lærkesang 24
E. Pontoppidan Thyssen: En Afstemningsgudstjeneste 25
Bernhard Hansen: Et Livsværk 33
Lili Hübschmann: Hvor er det skønt at leve 43
Thyra Jensen: Finnemann. Et Stykke Slægtshistorie 44
N. A. Jensen: Digterinden Anna 50
Poul Gerner Nielsen: Illegalt Præstegaardsliv 60
Fr. Schrøder: Vore kvindelige Præster 66
Thyra Jensen: Mandig Imødekommenhed 76
Karen M. Jensen: Indtryk fra Aarsmødet i Sydslesvig 1946 .. 78
Anna Kjems: Sydslesvig i Dag 85
Kaj Munk: Men kommer 87
Hilsen fra Hanne Jenssen 88

Printed in Denmark

PEDERSEN & LEFEVRE KØBENHAVN V

1946

Simeon og Anna ~.

EN HIMLENS JULEGAVE

Luc. 2,2—32.

Af Pastor *Frede Bojsen Jensen*[1]).

Illustration af *A. E. Munch.*

Det er smukt at læse om, hvordan gamle Kingo gaar til Ro; han sover ind med Tak til Gud for, at han »fører Sundhed med til Senge, og med god Samvittighed bag Gardinet kan ophænge al den Sorrig, som jeg ved.« (Salme 72); det er endnu smukkere at se, hvordan en gammel Mand med Glæde kan tænke paa sin Død,« det kan gamle Simeon: »Herre, nu lader du din Tjener fare i Fred, efter dit Ord. Thi mine Øje har set din Frelse — —.« At dø med Gæde og i Fred er en af Himlens bedste Julegaver til os, lykkelig den, som tager imod den: den, der smile kan i Døden, ham har Himlen smilet til.

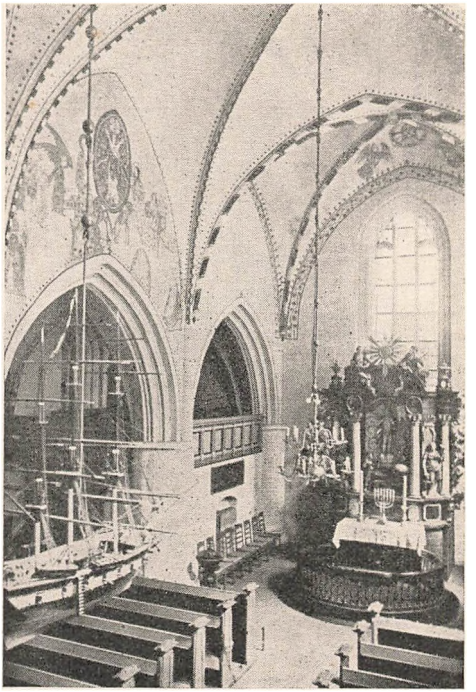
Der døde nu lige før Jul[2]) en gammel Enke paa 90 Aar paa Søllested Alderdomshjem, hendes Legeme var kun Skind og Ben, men hendes Aand var levende, og Smil var om Mund

[1]) død i Hillerød d. 23/3 1946, sidst Præst i Søllested, Lolland.
[2]) for ca. tyve Aar siden.

og i Øje. I hendes sidste Dage oplevede hun, hvad der siges er meget almindeligt, at det ene Minde efter det andet dukkede op fra hendes tidligste Barndom, mens en uhyre Bunke af Aar laa hen i Glemsel: »Hvor kommer det dog fra, hvor kommer det dog fra?« sagde hun atter og atter, »hvad er det, som kommer, gamle Karen?« — »jeg husker, at et lille Lam var falden i den dybe Brønd derhjemme, og Mor bandt et Reb om mig og hejste mig ned, for at jeg skulde faa fat i det; da vi var kommen op, rystede Mor over hele Kroppen, det havde nok været lettere at faa mig hejset ned end at faa os begge op, hvor kommer det dog fra?« —

Mon ikke det tætte Forhæng, som gør Skel imellem Bevidsthed og Underbevidsthed — Hukommelse og Erindring — ofte kort før Døden drages lidt til Side — efter Døden falder det helt — og Dele af ens Liv, som har været hengemt i Underbevidstheden gives én til fornyet Tilegnelse af Sjælen. H. C. Andersen har noget herom i »Nattergalen«, hvor Kejseren ligger paa sin Dødsseng, og alle hans onde Tanker og Gerninger viser sig for ham, saa den kolde Sved staar ham paa Panden, ogsaa de gode viser sig, men det er, som de onde har mest Magt. Da synger Nattergalen Rædselen og Døden bort fra hans Hjærte. — Gives der nogen bedre Nattergal end Evangeliet om Kærlighedens Gud, der Julenat hejste sin enbaarne Søn ned i den dybe Brønd af menneskelig Synd og Elendighed, for at han skulde frelse det tabte Lam, og om den samme Kærlighedens Gud, der Paaskemorgen hejste dem begge op af det bundløse Mørke og den grufulde Død til Lys og Liv, Glæde og Fred i sit Paradis.

Den gamle, som lukker sit Hjærte op for det Evangelium, kan taale at mødes med sit forgangne Liv og se den nære Død ind i Øjnene, for han har som gamle Simeon set Frelsen, »som Gud har beredt for alle Folkeslags Aasyn, et Lys til at oplyse Hedningene og en Herlighed for sit Folk Israel«, — ham har Himlen smilet til. Amen.

HELLIGAANDSKIRKEN I FLENSBORG

Indtil for 100 Aar siden var den danske Præstegaard bag Helligaandskirken det eneste og endda meget fattige Midtpunkt for dansk Kulturliv i Flensborg. Der fandtes ingen dansk Skole, Bogsamling, Forsamlingssal eller Avis i Byen. Kun ved Lejlighed optraadte danske Kunstnere paa Byens Teater.

Men lige fra Reformationen lød det danske Sprog i Hellig-

aandskirken, fra Begyndelsen af det 19. Aarhundrede lød dansk Salmesang, og den danske Præst gav Privatundervisning i Dansk samt bestyrede en lille dansk Bogsamling, som han selv ejede. Hvor har Tiderne forandret sig gennem de sidste 100 Aar!

*

Sammenlignet med Byens andre Kirker er Helligaandskirken en af de ældste. Den er bygget 1386 af Kalendebroder *Sønke Kyhl* og har sikkert set *Dronning Margrethe* som Medlem af Kalendet indenfor sine Mure, inden hun døde 1412 i Flensborg. En af hendes Mænd, *Ivar Juel*, har skænket den dejlige Korsfæstelseskalk, som nu er i Forvaring paa Museet. »Ora pro nobis!« (bed for os!) har han ladet gravere paa den.

Vor Kirke er den eneste, som bærer en dansk Konges Navnetræk paa sin Façade. Det findes oven over Uret over Hovedindgangen og er Kong Frederik den Fjerdes. Desuden staar Aarstallet 1718; det følgende Aar blev Kirken restaureret og fik det følgende Aar skænket den nuværende Altertavle. De to Givere, *Peter* og *Lucie Rivesell*, har ladet deres eget Billede opsætte paa den.

Kirken var oprindelig indrettet som Kapel for det saakaldte Kalende, en Slags Loge, bestaaende af Byens gejstlige og fornemme Rangspersoner. I den katolske Tid blev der da holdt Sjælemesser og svinget med Røgelseskar som den Dag i Dag oppe hos vor Nabo, den katolske Kirke, med hvem vi har Luftbeskyttelsesrum tilfælles.

Fra den katolske Tid er kun bevaret de tre Kalkmalerier paa Hovedskibets Nordvæg. Det længst mod Altret forestiller Dommens Dag, hvor Menneskesønnen ses paa Regnbuen med Sværd (Straf) til de onde og Lilje (Fred) til de gode.

Mere sjældent er det midterste Billede over Esajas 11,1: »Og der skal opgaa et Skud af Isajs Stub, og en Kvist af hans Rødder skal bære Frugt.« Af en sovende Mands Ryg udvokser et stort Træ med forskellige Skikkelser som Frugter, endende med den korsfæstede Frelser. Oven over ses Symbolet paa den selvhengivende Kærlighed: En Pelikan mader sine fem Unger ved at rive Hul paa sit Bryst. Helt sjældent er dog Billedet oppe ved Orglet, nemlig den hellige Erasmus' Martyrium under Kejser Diokletians Kristendomsforfølgelse i Aaret 306. Kejseren bivaaner fra sin Trone, hvorledes den stakkels Erasmus faar sine Indvolde revet ud og viklet op paa en Brøndvinde. Dette Billede er i Modsætning til de to andre temmelig grovkornet og sikkert tillempet efter Datidens Trang til dramatisk Fremstilling. Men da det skulde sige til Mennesker: »Se, hvorledes Erasmus maatte lide for sin Tro! Hold du saa kun ud i din Lidelse, med samme Troens Udholdenhed!« har det passende haft sin Plads i Helligaandshospitalets tidligere Sygesal i 1. Etage, inden Kirken blev indrettet deri.

Helligaandskirken har i tidligere Tid huset mange Begravelser. Man maa jo huske, at Flensborg By først i 1813 fik sin første egentlige Kirkegaard, den saakaldte »gamle Kirkegaard« med de mange Krigergrave. Før den Tid blev Ligene begravede udenfor og indeni Kirkerne. Omkring Helligaandskirken laa Præstens Have, men ingen Kirkegaard. Alle Begravelser laa da indenfor Kirkens Mure. Oppe ved Altret begravedes den velgørende Præst fra Stenbjerg i Angel, Thomas Adsersen, død 1553. Hans smukke Gravsten smykker nu Forrummet ved Hovedindgangen.

I Reformationstiden overvejede man — som ogsaa i 1840'erne — at indrette den centralt beliggende Kirke til

Latin- eller Realskole. Men ved Hjælp af Lytke Naamans Testamente fik man i Stedet for Skolebygningen paa Klosterets Grund Syd for Søndertorv. Og Helligaandskirken blev saa forbeholdt dansk Prædiken, først ved en af Skolens Lærere og fra 1588 ved en særlig dansk Præst, som i Rang kom efter Byens 3 Sognepræster og foran deres Andenpræster. Han kaldte sig »concionator Danicus« i Underskrifterne. *Simon Karstensen* (Christiani) hed den første danske Præst. Som Bolig fik han et lille Hus, som laa Vest for Kirken med direkte Adgang til Kirken. Dets sidste Beboer var forresten den danske Rigsdagsmand *Gustav Johannsen*, hvis Datter, Forfatterinden Martha Ottosen, har fortalt Minder fra Helligaandskirken i sin Bog »Danmarks Grænsevagt mod Syd«. Efter Johannsens Forflytning blev Præstehuset nedrevet. Stuerne skal have været trange. Mod Nord var der overhovedet ingen Vinduer.

*

Paa Kirkens Præstetavle staar opført de forskellige Præsters Navne samt Aarene for deres Tiltrædelse og Afsked. Præsterækken omfatter 350 Aar, altsaa en stor Del af Flensborgs Historie og vidt forskellige Skæbner og Viljer. Der kan naturligvis kun blive Plads til at nævne nogle enkelte af dem paa denne Plads.

Nytaarsdag 1795 døde *Simon Bladt*, født i Flensborg, efter omtrent 12 Aars Virksomhed som dansk Præst. Han efterlod sig en kostbar Bogsamling paa 1072 Bøger, deriblandt mange danske.

I hans Sted kom en meget ejendommelig Mand, *Lorenz Nissen*, født i Østerby ved Medelby i Mellemslesvig. I en Alder af 15 Aar, endnu inden han var konfirmeret, kom han,

den dansktalende Bondedreng, ud til Friserne i Marsken og blev Underlærer hos Degnen i Faaretoft. Derfra kom han til Lille Volstrup paa Grænsen af Angel, og hele Tiden tænkte han kun paa dette ene at komme til at studere til Præst.

Lorenz Nissen.

Det vil føre for vidt her at opregne alle de Steder, hvor han tog Plads for at komme Planens Virkeliggørelse nærmere. Til Slut, d. v. s. i 25 Aars Alderen, havnede han som Skrive- og Regnemester i Sønderborg. Men hans ubændige Trang til at læse videre lod ham ikke i Ro, og endelig fik han Lønnen for sin Møje, idet han fik Lov til uden Studeringer ved Universitetet at maatte gaa op til theologisk Embedseksamen.

41 Aar gammel bestod Lorenz Nissen Eksamen, og 2. Søndag i Advent 1795 holdt han Prøveprædiken i Helligaandskirken, hvor han saa ofte havde siddet som Tilhører. Onsdag den 16. Marts det følgende Aar prædikede han til Valg i samme Kirke og valgtes til dansk Præst i Flensborg med 27 af 32 Stemmer. (Valgret havde kun Magistraten og Borgerrepræsentationen.)

Hans ene Medbejler og senere Efterfølger ved Kirken, *Thomas Høyer Jensen* fra Tønder, har i sin Dagbog fortalt

om den vigtige Dag: »Saa snart jeg havde aabnet Øjnene, begyndte jeg at studere paa min Prædiken i Sengen. Da jeg var færdig dermed, stod jeg op og klædte mig en Smule paa, drak Kaffe og læste hele Tiden paa min Prædiken. Saa kom Frisøren; det varede en halv Time. Klokken 8 begyndte Gudstjenesten. Mine to Kolleger, Skrivemester Nissen fra Sønderborg og Rektor Reuter fra Ekernførde, kom ind til mig i Præstestolen under Prædikestolen. Der begyndtes med en kort Salme, og derefter blev der sunget 1. Vers af en anden, og Reuter gik som den ældste paa Stolen og prædikede i 3 Kvarter. Saa sang vi 2. Vers og Nissen holdt en lige saa lang Prædiken, og efter 3. Vers prædikede jeg.

Den lange Ventetid var meget ubehagelig, for jeg forstyrredes i mine Tanker ved at høre paa de andres Prædikener; dertil kom, at vi, som ventede, sad og passiarede. Iøvrigt var det meget koldt at sidde paa Stenbænken. Hvis jeg upartisk skal udtale mig om de 3 Prædikener, saa vil jeg sige: »Nissens var den bedste, baade efter Form og Indhold; den var mønstergyldig, men passede vel nærmest til en lærd Tilhørerkreds. Reuters var god uden dog at være noget fremragende. Begge to var mig underlegne med Hensyn til Udtalelsen af det danske Sprog, skønt vi alle tre kun stod til Middel deri. (De har som Sønderjyder nok altid talt Sønderjydsk, og deres Højdansk har nok stærkt baaret Præg deraf).« En Trøst var det, at de alle tre fik 20 Rigsdaler i Rejsegodtgørelse.

Lorenz Nissens Virksomhed som dansk Præst i Flensborg varede kun 5 Aar, idet han ved Paasketid 1801 blev Præst paa Kegnæs, hvor han døde 1842. Han har udtalt følgende om Forandringen: »Fem lykkelige og skønne Aar af mit Liv havde jeg, skønt indeklemt i den mørke Helligaandsgang,

tilbragt i Flensborg med min Familie, da jeg endnu en Gang brød op, denne Gang, som jeg allerede da forestillede mig. for at begive mig til mit jordiske Livs sidste Station. Straks efter Paaske 1801 indskibede vi vore Ejendele, gik om Bord og under Sejl. Langsomt bortfjernede vi os fra den kære By i Dalen og saa den lidt efter lidt forsvinde for vore Blikke, der var fyldt med Taknemlighedens Taarer.«

Høyer Jensen udnævntes i hans Sted uden Valg og var her til 1820, da han flyttede til Bov, hvor han senere fik Forbindelse med Prof. Christian Flor og andre af den sønderjyske Danskheds Forkæmpere, saaledes at hans Navn findes paa Skamlingsstøtten. Hans Tid i Flensborg faldt sammen med Krigs- og Nødstiderne i vort Lands Historie. Over en Maaned laa der et helt Korps Spaniere og et dito Franskmænd i Flensborg. Ude ved Krusaa bestod den franske Lejr af 4000 Mand.

»Efter Slaget ved Sehested (10. Dec. 1813) hørtes en Aften Larm uden for Kirken,« skriver han i Dagbogen, »og da jeg kom ud paa Gaden, saa jeg med Skræk og Beklagelse en Del af vore Kavallerister paa Flugt, blodige, snavsede og paa Jagt efter Kvarter. En Del af dem fandt en kort Tid med deres Vaaben og Tæpper Ly i min Kirke. Denne beslaglagdes to Gange under Krigen, først af vore egne Tropper, som gemte deres Lasaretsager deri, og saa af Kosakkerne. Vi havde længe gaaet og ventet paa dem med bange Anelser, og saa en Dag vækkedes jeg brat op af min Middagssøvn ved en frygtelig Krigsmusik, som maatte hidrøre fra Kosakker. De blev ikke længe, men vendte snart tilbage fra Jylland og gemte da deres Bytte, Korn, Brændevin, Brød og især friskslagtet Kød, i min Kirke. Samme Aften, de kom tilbage, holdt de Auktion derover. En Kommissær stod foran Altret

med en brændende Pibe i Munden og Hue paa Hovedet og tog ivrigt imod rede Penge, mens han lige saa ivrigt drak af en Flaske, han havde staaende ved Siden af sig. Før Fjenderne kom, havde jeg skaffet Kirkens Alterkar og Lysestager bort og gravet dem ned i mit Værksted. Medens Kosakkerne opholdt sig i Flensborg, saa det meget krigerisk ud. Anføreren, Grev Tettenborn, rekvirerede Heste, Penge, Tøj, Havre osv. Kornet kom saa hurtigt, at man kunde vade deri i Byens Gader. Men kom man ikke straks med det, han befalede, truede Tettenborn med at sætte Ild paa Byen. Han beordrede Magistraten til at indfinde sig hos ham og truede Postmesteren med Rotting, hvis han ikke skaffede de forlangte Postheste. Selv opholdt han sig mest af Frygt for Indkvarteringen hos sine Heste og sov i Sneen mellem deres Ben. Paa Søndertorv antændtes store Baal, og foran min Kirke stod Kosakkernes Lanser i Pyramider.«

Ved Kirken og Præstegaarden fik Høyer Jensen lavet forskellige Forbedringer: Ved en Indsamling skaffede han et Orgel tilveje, og anskaffede for det resterende Beløb en hel Del danske Salmebøger til Brug i Kirken, og paa egen Bekostning lod han lave en ny Kirkedør mod Storegade og Haven paa Helligaandsbjerget istandsætte.

Op under 1848 var Kirkelivet meget svagt, hvilket viser sig i et meget ringe Kirkebesøg, men efter Nyordningen i 1850 og Pastor Graaes Ansættelse kom der en helt ny Tid for det danske Menighedsliv i Flensborg. Det første, Pastor *Graae* sørgede for, var Oprettelsen af en dansk Skole. I 1864 havde han faaet bygget ikke mindre end 3 Skoler: den ene laa oven for Helligaandsgangen, den anden i Duborggade og den tredie i Nystaden. Han indførte Roskilde Konvents Salmebog i Kirken og holdt Bibellæsninger og kirkehistoriske

Foredrag. I 1864 udførte han og hans Hjælpepræst, Pastor *Vilhelm Munck*, et stort Arbejde blandt saarede Soldater.

Et udmærket Samarbejde herskede mellem Præsterne og Degn *Hans Mikkelsen Tofte*, som kom til at bo i Præstegaarden, og som virkede meget for en ordentlig Kirkesang. Desuden bestyrede han den danske Menigheds Sognebibliothek, Grundstammen for Bogsamlingen paa »Margrethes Minde«. Tilslutningen kom fra alle Kredse i Byen, og Offerviljen var voksende. Slesvigs Biskop, *U. S. Boesen*, ordinerede de danske Præster i Helligaandskirken og de tyske i Nikolaj Kirke. I Tiden inden 1864 fik Kirken skænket de to Skibe, »Tordenskjold« og »Dania«, som stadig hænger med Dannebrog i Stavnen i vor Kirke. Efter 1864 anbragtes et Minde om Garver *Jacob Plætner*, »ham, der begravede vore Døde«, nemlig hans Ridderkors og den Sølvkrans, som danske Kvinder fra Kongeriget lagde paa hans Kiste.

Pastor Graae.

Den 1. Febr. 1864 var Graae paa Banegaarden for at hilse paa Kong Christian IX, som var paa Vej til Hæren ved Dannevirke og saa nedslaaet ud. Kongen sagde til Graae: »Det er en alvorlig Tid.« — »Ja,« svarede Præsten kækt, »men en retfærdig Sag giver et frit Mod, Deres Majestæt.« Og den

6. Febr. om Morgenen skrev Graae til Departementschef Regenburg: »Jeg beholder min gamle Kulsviertro til Danskens Sejer til Trods for alle Pikkelhuer.«

*

I 1864 opløstes den danske Menighed, og de danske Præster fik deres Afsked. Indtil 1869 holdt Degn Tofte sammen paa Menigheden under de skiftende Præster. Derefter bestemte de kirkelige Myndigheder, at der ikke længer skulde være et selvstændigt dansk Præsteembede som igennem næsten 300 Aar, men at Andenpræsten ved Vor Frue Kirke »kommissarisk« skulde prædike paa Dansk, indtil 1900 hver Søndag, derefter hver anden. Fra 1869—1900 var Pastor *Hans Jørgen Carstens* Danskernes Præst.

Hans Efterfølger, Pastor *Carsten Petersen*, har efterladt nogle Optegnelser fra sin Præstetid i Flensborg. Heri hedder det:

»Fra 1. Okt. 1900 tiltraadte jeg et Embede i Flensborg, som maatte have adskillige Vanskeligheder for en ung Nybegynder. Officielt hed jeg Hjælpepræst ved Frue Kirke, i Virkeligheden var jeg Præst paa tre forskellige Steder. Jeg ansaa mig hovedsageligt som dansk Præst i Flensborg, og den Menighed, der hveranden Søndag samledes om min Prædikestol i Helligaandskirken, var mig langt den kæreste: den tilhørte mig alene. Det var et Slags Diasporamenighed, hvis Medlemmer boede spredt over den store By, dog mest i den nordre Del. Den havde ogsaa noget af den Ynde over sig, som en Diasporamenighed maa have. Man slutter sig sammen med en større Inderlighed og en næsten familiær Fortrolighed. Præsten bliver let de enkeltes Ven og Tillids-

mand, ja oftere deres Forkæmper og Forsvarer. Han er, naar han staar i deres Midte, noget af en Hjemmets Talsmand, en Profet og Tolker af Følelser, der ofte ikke maa udtales med rene, klare Ord, men kun maa og kan faa »Lyd« i en Hjertetone.

Det var dog ikke en Udenlandsmenighed, jeg var blevet Præst for, som de Danske i Berlin eller i London. Den danske Menighed i Flensborg var helt anderledes stillet: 1. stod vi indenfor den slesvig-holstenske Landskirke, var altsaa undergivne den tyske Kirkemyndighed, Provst og Konsistorium og Ministeren i Berlin, og man saa os godt paa Fingrene. Den nye Hjælpepræst, som endnu ikke havde fast Ansættelse, skulde tage sig vel i Agt for, hvad han gjorde. 2. var vi ikke en Koloni af Indvandrede, skønt mange af Menigheden ligesom jeg selv var tilflyttede fra det danske Nordslesvig. Og endelig laa det i Sagens Natur, at der ikke kunde være Tale om nogen Understøttelse fra Danmark. Dertil kom, at den Kreds af Mennesker, der udgjorde Menigheden, stod i en stille Kamp for sin Nationalitet, en Kamp, som i og for sig ikke maatte faa Lov til at ytre sig i Menighedslivet, men som dog selvfølgelig havde sin Indflydelse paa dette.

Der var Røre indenfor disse Kredse i de Dage, da den nye Præst skulde tiltræde sit Embede. Pastor Carstens var ved en Overrumpling fra Provst Nieses Side trængt ud af sin Gerning og havde nedlagt Embedet. Saa snart det var sket, havde Myndighederne indskrænket de danske Gudstjenester til det halve. Dansk Konfirmation var afskaffet. Men alle de i Byen, som ønskede kirkelige Handlinger (nærmest Barnedaab, sjældnere Brudevielse og meget sjældent Begravelse)

foretagne paa deres Modersmaal, skulde have Lov dertil, dog saaledes, at disse Handlinger tilførtes Kirkebøgerne i de Sogne, hvor Vedkommende boede.

Med Indskrænkningen af de danske Gudstjenester, som ogsaa kom som en Overrumpling, var man ikke tilfreds, og der var derfor samlet mange Hundrede Underskrifter i Byen under et Andragende til Konsistoriet i Kiel om at beholde den fulde Række som hidindtil. Andragendet havde faaet Afslag, og der herskede en ikke ringe Ophidselse i Menigheden.

Under disse Forhold betraadte jeg for første Gang den danske Kirke. Det var sidste Søndag i September, da den gamle Pastor Carstens, som var yndet af alle, tog sin Afsked. Provsten havde givet mig det daarlige og taktløse Raad at være til Stede i Kirken allerede den Dag, iført min tyske Præstekjole for, som han sagde, at man med det samme kunde se den nye Præst. Grunden var, som jeg senere har formodet, nok den, at den tyske Provst ønskede at have et Vidne under Prædikestolen, mens den gamle Præst sagde Farvel til sin Menighed.

Idet jeg kom ind og vilde tage Plads foran i Kirken, stod jeg over for en Dame og spurgte hende beskedent, om den Plads var optaget? Jeg fik et kort og afvisende Ja. Det var, som om der i det Hele taget ikke var Plads til mig paa dette Sted. Saa tilegnede jeg mig en anden Stol i den rolige Bevidsthed, at jeg selv var et Medlem af denne Menighed, og at der i mit Indre var en Følelse af Vilje, som berettigede mig til at være iblandt disse mig ellers ubekendte Mennesker.

Søndagen efter gik Provsten med mig over i den samme Kirke for at præsentere mig for min Menighed. En regelret Indsættelse skulde ikke finde Sted, da jeg kun var Hjælpe-

præst. Jeg stod ved hans Side paa Gulvet, mens han holdt sin tyske Tale, hvoraf jeg ikke mindes noget mere. Derefter gik jeg ind i det lille, beskedne Sakristi, hvor mine Forgængere havde siddet gennem Hundreder af Aar. Og her blev jeg glædelig overrasket. Paa den ene Væg var nemlig opslaaet et »Velkommen!« i Guldbogstaver omrandet af Grønt. Ingen saa det uden jeg, og ingen behøvede heller at se det.

Imens gik Menighedens Kamp for Modersmaalet i Kirken sin Gang. Man henvendte sig paany til Konsistoriet med 2000 Underskrifter. Der var et Tilløb til Sejrsstemning, men Haabet blev til Skamme som saa tit i den preussiske Stat. Alt blev, som det engang var bestemt. En Dag, da jeg mødte hos Provsten, laa de mange Underskrifter paa hans Pult, et helt Bind. Han bladede i dem og viste mig nogle af Navnene, hvorefter han slog Bogen i og kaldte det hele en Uforskammethed. Jeg tav dertil.

I de Dage, som nu kom, forsøgte jeg at finde min Menighed, hvilket ikke var saa let. Den gamle Præst havde ikke ført Personalregister. Jeg maatte da spørge mig frem til en Del Familjer eller vente, indtil man kom og forlangte Embedshandlinger af mig. Iblandt de kendte Familjer skal jeg nævne: Rigsdagsmanden *Gustav Johannsen*, Redaktør *J. Jessen* og hans Stab (*Christiansen, Filskov, Svensson, Lausten, Christensen*), Vinhandler *Colding*, Grosserer *Severin Schmidt*, Fru Dr. *Cordes*, Bankdirektørerne *Nielsen* og *Thomsen*. Andre Familjer som Gasværksbestyrer *Madsen* og Værftsdirektør *Bredsdorff* var vel dansksindede og dansktalende, men kom sjældent i den danske Kirke.

Endnu maa dog nævnes Kirkens gamle Præst, som blev boende i Byen, og dens Organist, *Christiansen*, hvis to Brødre var Præster i Nordslesvig. Begge disse Mænd har trofast og

udholdende staaet til Tjeneste for den danske Menighed og kom mig i Møde med megen Velvilje. Men naar jeg har nævnt en Række Navne, hvortil der kunde være føjet mange flere, da siger jeg ikke, at disse Familjer stod nær fremfor andre. Tværtimod! Jeg har haft min Gang i mange smaa og mindre velstillede Hjem, og der har der knyttet sig Baand, som ikke er løste den Dag i Dag. Særlig skal jeg mindes et lille Samfund af troende Mennesker, som optog mig i sin Midte og lod mig lede deres Samtalemøder.

Trods det, at Gudstjenesterne, som det hed i Klageskriftet, mere eller mindre fik Præg af Tilfældighed, da spredtboende Mennesker i en stor By let kan komme i Vildrede med, paa hvilken Søndag der prædikes, saa blev Kirkebesøget dog jævnt tiltagende, saa vi i Løbet af et Par Aar kom op paa 100—120 Deltagere i de sædvanlige Søndagsgudstjenester. Til de store Fester var Kirken fyldt.

Mærkværdigvis brugtes endnu den danske Salmebog, ikke den nordslesvigske. Senere har man indført den sidste, vel af den Grund, at mange Familjer, som kom fra Nordslesvig, havde deres Salmebog med og helst vilde benytte denne.

Da jeg kom til Flensborg, stod den gamle, store Fruekirke under Reparation. Den tyske Menighed havde da taget Helligaandskirken i Brug. Vi maatte lempe os efter hinanden, hvilket den Gang altid betød, at Danskerne maatte lempe sig efter Tyskerne. Men det gik nu alligevel.

Værre blev det, da Jørgensby Menighed med sin hensynsløse Stræberpræst, *Lensch*, fik Lov til at holde Gudstjeneste i vor Kirke, mens dens egen blev bygget. Pastor Lensch, der i Genforeningstiden er bleven kendt som en af Flensborgs værste Agitatorer imod Danmark, havde en unobel, næsten uanstændig Karakter. En skønne Dag indgik han til de

højeste Kirkemyndigheder med Begæring om at faa vor Kirke overladt til alle Højmessegudstjenester. Dristigt paastod han, at den danske Gudstjeneste kun besøgtes af et lille Antal Mennesker. Heldigvis var Provsten ingen Ven af denne usympatiske Præst, og da jeg mødte hos ham til mundtlig Drøftelse af denne Sag, erklærede Provsten, at det var min og Menighedens Ret til at have vore Gudstjenester som hidindtil. »Det maa De gøre gældende!« Ja, det var godt nok, mente jeg, men i mit stille Sind tænkte jeg: Den Ret har du jo selv traadt under Fødder. Og saa holdt jeg paa det og lagde forresten ikke Fingrene imellem. Jeg var nu ikke saa helt ny mere og begyndte at have min Mening i visse Sager.

Pastor Lensch fik ikke sin Vilje. Men senere — det var efter min Tid — spillede han den danske Menighed et Puds, som søger et Sidestykke. Helligaandskirken ejedes af Klostret, som ligger i Nikolaj Sogn, men den danske Menighed havde ældgammel Hævd paa at bruge den til sine Gudstjenester. Det lykkedes nu for den listige Præst i al Stilhed at lave en Handel med Klosterbestyrelsen. Man overlod Menigheden i Jørgensby Helligaandskirkens prægtigt udskaarne Prædikestol fra 1602 for en passende Sum og mod, at der sattes en ny, simpel Stol i Stedet. En Dag mødte en Mand med en Trækvogn foran den lille Kirke. Prædikestolen blev læsset paa, lidt tilhyllet og forsvandt for stedse fra sit gamle Sted. I de Dage kaldte man Præsten »Kirkerøveren«.

En stor Del af de Folk, jeg fik med at gøre i min Præstevirksomhed, var baade moralsk og økonomisk lavt staaende. Dertil hørte i den sidste Tid Glasfabrikken med sine Arbejdere. Mange Lig maatte jeg hente paa Sygehusene og led-

sage til Kirkegaarden, fremmede og ukendte, forulykkede, Selvmordere, strandede Eksistenser. Det løb ikke altid af uden Fortræd og Klaps i Avisen. Indenfor den danske Menighed har jeg taget Del ikke blot i den stille Kamp mod Tyskeriet, men ogsaa i de enkelte Familjers Glæde og Sorg. Her mindes jeg særlig to Begivenheder: Gustav Johannsens Begravelse og Ægteparret Coldings Guldbryllup.

Da jeg havde været Præst i Flensborg i henved 2 Aar, tilbød Provsten mig at omdanne Embedet til et fast Embede med Pensionsberettigelse, saa at jeg kunde gifte mig og blive, hvor jeg var. Da var jeg imidlertid forlængst bleven ilde tilfreds med den hensynsløse Maade, Provst og Konsistoriet havde mødt mig paa, og længtes efter et selvstændigt Arbejde, helst paa Landet. Jeg nægtede derfor at gaa ind paa Forslaget, hvilket Provsten heller ikke syntes at beklage. Der hengik dog et Aars Tid endnu, inden jeg rejste fra Flensborg.

*

Prædikestolens Flytning i 1905 gav Stødet til, at der oprettedes et »Kirkeligt Samfund for Flensborg og Omegn« til Værn om den danske Kirke og det danske Kirkeliv. Da man efter Afstemningen i 1920 søgte en ny Løsning af Forholdene, erstattedes dette kirkelige Samfund af »Den danske Menighed i Flensborg og Omegn«, som ved Hjælp af »Dansk Kirke i Udlandet« fik indrettet en Kirkesal i Menighedshuset »Ansgar« i Toosbyggade, overladt en kongerigsk Præst og oprettet en »Dansk Menighedspleje«. Bladet har vendt sig.

Den 1. Maj 1926 fik den danske Menighed Helligaandskirken overladt til Leje, og efter at den var bleven grundig istandsat, toges den i Brug ved en festlig Aabningsguds-

tjeneste den 28. August 1927. Da stod 2 kongerigske Præster skiftevis paa dens Prædikestol, i kongerigsk Messetøj foran Alteret og ledede Gudstjenesterne efter det kongerigske Ritual og til Salmesang efter »Salmebog for Kirke og Hjem«. Op imod 100 danske Børn kunde som Regel stedes til Konfirmation, og der var overordentlig mange danske Begravelser, og saaledes er det endnu — mod den anden store Krigs Udgang.

De sidste Krigsvintre har vi delt Kirken med Frue Menighed, men saaledes, at der ved min Velvilje har været skiftevis dansk og tysk Højmesse- og Eftermiddagsgudstjeneste.

Vi danske Præster har kunnet hævde os i Flensborg, selvom det undertiden har kostet Kamp og Udholdenhed.

Broget er Helligaandskirkens Historie, men stadig staar den ved Hovedgaden som et smukt Gudshus og en kær Ramme for Landsmænds frie Menighedsliv.

H. F. Petersen.

Efterskrift.

Siden ovenstaaende er skrevet, har Bladet vendt sig endnu mere. Allerede i Foraarsmaanederne 1945 tillod jeg, at de mange Flygtninge fra Estland og Letland afholdt deres særlige Gudstjenester i vor Kirke.

Efter Kapitulationen søgtes vor Kirke mere end nogensinde. I Fjor havde vi 105 Daab imod 45 i 1944. Paa Kongens Fødselsdag, da vi ikke maatte hejse Dannebrog i fri Luft, var Helligaandskirken klædt i Flag, og der kunde ikke stuves et eneste Menneske mere ind i den. En lignende Trængsel havde vi ved vor Julegudstjeneste.

Siden i Fjor Sommer har Helligaandskirken ogsaa været engelsk Garnisonskirke med indtil 3 engelske Gudstjenester

hver Søndag. Vi er nu oppe paa 6—7 Søndagsgudstjenester i alt.

Værne Gud vor gamle Kirke! Han tage Sydslesvigs Skæbne i sin stærke Haand!

13. Februar 1946.

H. F. Petersen.

LÆRKESANG

Synger Lærken i Danmark
Efter en Tid saa trang,
Flyver den op mod Himlen
Og synger sin Foraarssang?

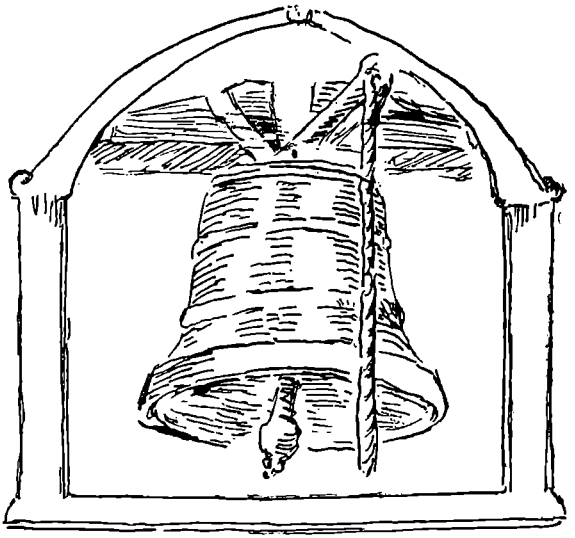
Jo, Lærken synger i Danmark,
Den har sunget hver eneste Vaar,
Den har sunget saa smukt for vor Herre
Og bedt om et Fredens Aar.

Thi Vor Herre elsker vort Danmark,
Som han tugter med nænsom Haand,
Han tugter det blot for at vække
Den danske Folkeaand.

Men snart blir der Fryd i Danmark,
Naar den tyske Ørn maa fly
Og fly med forrevne Vinger
Ned over Eideren mod Syd.

Dansk Alderdomshjem,
Seattle, Washington.

Jens Andersen.

EN AFSTEMNINGSGUDSTJENESTE, EFTER AT DANMARK VAR BLEVET FRIT

Af Stiftsprovst *E. Pontoppidan Thyssen.*

Afstemningsdagen 10. Februar er siden Genforeningen altid blevet fejret med særlig Glæde i hele den Del af Sønderjylland, som hin Afstemning bragte hjem til Danmark. Kun i Besættelsesaarene maatte vi paa Grund af tysk Forbud undlade det.

Derfor blev 10. Februar 1946 den første Afstemningsdag i det befriede Danmark særlig festlig. Man havde foreslaaet Biskop Fuglsang-Damgaard, under hvem Gudstjenestetransmissionerne sorterer, at Gudstjenesten paa Afstem-

ningsdagen, der netop i Aar faldt paa en Søndag, maatte foregaa fra en sønderjydsk Kirke, og saaledes skete det, at Statsradiofoniens Mikrofon var anbragt i Gl. Haderslev Kirke, og dennes 10. Februar-Gudstjeneste blev hørt ikke bare af een talrig Menighed, men overalt i Landet, hvor man havde Interesse for at lytte til den.

Og det viste sig at være mange. Jeg havde faaet den Tanke at foreslaa Menigheden i Gl. Haderslev at mindes dem, »der ikke skal blive glemt« ved at give en Gave i Kirkens Bøsser til det Menighedshus i Slesvig By, som den stærkt voksende Menighed dér ikke kan undvære, og der kom et smukt Beløb ind, men Dagen derpaa hændte der noget, som ganske overraskede mig og viste, hvor levende Interessen og Kærligheden til »dem dernede« er ud over Landet. Det strømmede nemlig ind fra Lyttere med Breve, Postanvisninger og Checker med større og mindre Gaver. Den største paa 500 Kr. kom fra en varmhjærtet Ven af Sydslesvig boende i Gl. Haderslev Sogn, og saa fulgte 200, 100, 50 ned til 1 Kr., altsammen givet uden nogensomhelst Nøden som et spontant Udtryk for Lysten til at være med, nu da Leddet — baade i udvortes og aandelige Betydning — skal hænges i Lave. I Løbet af et Par Uger havde man tilsendt mig over 5000 Kr.! Over Hundrede Lyttere reagerede paa Opfordringen til at hjælpe, en Opfordring, hvormed jeg jo nærmest havde tænkt ikke paa Lytterne, men paa Menigheden, forsamlet i Kirken.

Nogle Tanker fra den Prædiken, som jeg fik Lov at holde ved denne Gudstjeneste, skal meddeles her:

Den Dag, da Sønderjyderne sagde deres tusindstemmige Ja til Danmark, da skete det afgørende. Det var dette Ja, der beseglede den lykkelige Genforening af Landsmænd med

Landsmænd, som fandt sit straalende Udtryk i Festen paa Dybbøl den 11. Juli, hvor Konge og Folk mødtes, og Hjærte imod Hjærte slog af Kærlighed og Glæde. Vi har i Besættelsens Aar ikke maattet fejre Afstemningsdagen uden i Smug, ingen Flag, ingen Møder. Det kunde være farligt for det tredie Rige. Men i Dag samles vi og i Dag fester vi, og naar vi kan det, skyldes det jo, at der kom en 5. Maj, den Dag da den tyske Ørn, saaret til Døden, maatte slippe sit Bytte, hin Dag da vi med Jubel vaagnede op i et frit Danmark. I Dag vil vi derfor fejre paa een Gang Afstemningsdagen og Udfrielsen af Besættelsens tunge og svære Tid.

Og vi er mange, der glæder os over, at denne den første Afstemningsdag efter Freden falder paa en Søndag, thi derved bliver det saa naturligt og selvfølgeligt at begynde Dagen i Guds Hus, begynde med at samles i vore Kirker og forenes i en inderlig Tak til Gud, thi baade Genforeningen og Befrielsen er Guds Gaver til vort Folk. »Det lyder som et Æventyr« sang Henrik Pontoppidan i 1920, da den røvede Datter, dybt begrædt, var kommet frelst tilbage, men vi vil her og nu hellere bruge et andet Udtryk end Æventyr, det er et Under, der er sket, af Guds Naade. At Danmarks Grænse atter rykkedes frem mod Syd, at Dannebrog igen maatte vaje fra Kongeaa til Flensborg Fjord, det var Guds Gave. Og at Krigen med sine frygtelige Ødelæggelser standsede netop ved vor Grænse, hvad ingen, heller ikke Montgommery, havde ventet, at vore Hjem for Størstedelen staar uskadt, at Titusinder af Menneskeliv er sparet, at vi blev reddet som Fuglen af Fuglefængerens Snare, det er ogsaa Guds underfulde Magt, som vi vil og maa takke for.

Vel har vi ogsaa lidt Tab. Vi glemmer ikke Jer, som maatte ofre det bedste, I havde: Søn, Ægtefælle, Far og Mor,

vi glemmer ikke Ofret, det store og tunge Offer, som er bragt af sønderjydske Hjem syd og nord for Grænsen af i Dag. Men alligevel maa vi jo sige, hvor har Gud den Almægtige været god mod Danmark, vi blev fri, og vi havde bedre timelige Kaar end alle andre Folk i vor Verdensdel. Fra andre Steder hører vi om Hungersnød og Hungersdød, om Børnedødelighed op til 75 %, mens vi stort set indtil i Dag har haft Mad og Klæder og har kunnet lade vore Børn spise sig mætte. Det er ikke kun en Guds Gave, men det er en *Naade*, thi hvem vilde vel sige, at det var vor Ret, naar det gik saadan, at det er for vore Dyders eller for vor Gudsfrygt og Lydigheds Skyld. Ak nej, vi maa nok bekende med et Ord fra Profeten Esaias, at vi har faaet dobbelt af Herrens Haand uagtet alle vore Synder.

Ja, uagtet alle vore Synder. I Taksigelsens Toner paa denne Dag maa blande sig Syndsbekendelsens og Bøn om Tilgivelse: Herre, Tak for hvad Du har givet os, Tak, at Du har handlet med os ikke efter hvad vi fortjente, men efter Din uudgrundelige Barmhjærtighed.

Derfor er vi da her i Herrens Hus i Dag for at blive hjulpet til at takke og til at skrifte vore Synder.

Men dernæst er det ikke et Tilfælde, at vi i Dag paa denne Søndag bliver mindet gennem vor Tekst om, at vel er det stort at være *dansk i et frit Danmark*, at vel var det forunderligt at have oplevet 1920, men det er ikke det største af, hvad Gud har givet os. Jesus, vor nærværende Frelser, vil ved Aanden bruge Lignelsen om Skatten og Perlen til at minde os om, at større end alt, end alle blot jordiske og nationale Værdier er Guds Rige. Er det stort at være en fri Dansker i et frit Danmark, saa er det uendeligt større at være Guds frie og benaadede Børn i Himmeriges Rige.

»Der var en Mand, som fandt en Skat i en Mark, og han solgte alt for at kunne købe Marken og vinde Skatten; og der var en Købmand, som søgte efter skønne Perler, og han fandt een saare kostbar Perle og solgt alt for at erhverve den.«

Guds Rige er mere værd end alt andet. Ofte har man en Følelse af, at naar man her i Sønderjylland kan sige om en Mand, at han er en god dansk Mand, at saa er dermed det største sagt, at saa er alt i Orden. Men det er ikke nok. Det er ikke nok at komme til Himmeriges Port med sit Medlemskort for Dansk Samfund i Lommen.

Alle jordiske Værdier, som skal staa alene, som ikke er i Pagt med Guds Ord og inspireret af Guds Aand, de bliver, naar de dyrkes, ikke blot Surrogat, men de bliver Afguderi. Det er det, som vi har set, og som vi skulde have lært af disse onde Aars Jammersminde, at det nationale taget som den absolutte Værdi, udarter til Selvforherligelse, til sindssyg Forfængelighed og Magtdyrkelse. Jøderne vilde engang overfor Jesus pukke paa, at de var Abrahams Børn, og Herren svarer dem: Jeres nationale Stolthed betyder intetsomhelst for Gud, »Gud kunde skabe Abraham Børn af disse Stene«. Man har hørt om tyske Feltpræster, som uden videre forsikrede Soldaterne, at Døden paa Valpladsen for »Føreren« var den sikre Adkomst til Paradiset.

Alt dette er Afsporing, og derfor er det godt og nødvendigt, at vi, som i Dag gaar ned i Herrens Hus og beder om at hans Ords Lys maa falde rettende, rensende og velsignende ned over vort Menneskeliv med alt, hvad det rummer, ind over vort nationale Liv, at vi for Alvor nemmer, hvad det betyder, naar Jesus siger: »Søg efter Guds Rige, saa skal I faa alle de andre Ting i Tilgift. Thi Guds Rige

er Perlen over alle Perler, Skatten skønnere og værdifuldere end alle andre Skatte.«

»Guds Rige«, hvad betyder det nemlig, det er det samlende Udtryk for alle Guds Gaver. Det er den Tilværelse, hvor Guds hellige og kærlige Vilje sker. Den kostbare Perle hedder Syndernes Forladelse med Guds Fred, Guds Fred i Storm og Stille, i Liv og Død. Det er Hvilen i Gud, Sejr over Døden, Udfrielsen af Satans og Mørkets Magt og tilsidst i Dødens Stund Hjemgang til evig Fred og evig Glæde. Den, som virkelig forstaar og betænker dette, vil erkende, at Guds Herlighed og Kærligheds Lys omstraaler Guds Riges Klenodie, og at et Menneske, som ejede alt andet, men fattedes dette, var fortabt. Derfor gav Købmanden med Glæde alt det andet, han havde, for at vinde den ene kostelige Perle.

Men hvad betyder saa dette at give alt for Guds Rige? Betyder det i det nationale, hvad nogle har ment, at den sande troende skal give Afkald paa at beskæftige sig dermed. Der var jo i Udlændighedsaarene pietistiske Kredse, som sagde: Vi kan ikke gaa med i det danske Arbejde, det er Politik og verdsligt. »Skal vi stemme, saa stemmer vi paa Jesus.«

Var det rigtigt med en saadan Indstilling. Eller var der i alt Fald et Gran af Sandhed deri? Vi kan ikke benægte, at det kunde gaa og undertiden gik saadan, at det nationale tog Mennesker, saa at de glemte Guds Rige derover. Der var en Gang en Konge i Danmark, om hvem det fortælles, at han i Glæde over Gurre, hvor han havde sit Slot og sin Tove, engang udbrød: »Naar jeg blot maa beholde Gurre, maa Gud godt beholde sit Himmerig.« Her ser vi det klart. Grebet af den jordiske Kærlighed, lukker han selv Himme-

riges Port til for sig. Og Gurre hjælper ikke. Det nationale skal og maa ikke spærre Udsigten til Himlen.

Og alligevel var det en Misforstaaelse at lukke sig ude fra menneskelige Værdier, som hine stærkt pietistiske Landsmænd gjorde i deres Nidkærhed.

Det, at alt maa gives for at faa Del i Guds Rige, betyder i Virkeligheden, at det altsammen maa overgives i Guds Haand. Intet maa jeg beholde for mig selv uden for Guds Herredømme. Alt giver jeg ham, og han modtager det, lutrer og renser det og — giver mig det paany, men paa dets rette Plads.

Vi maa give Gud vore Glæder, da vil det gaa saadan, at vi vinder og bevarer de ædle Glæder, mens de uædle taber sin Tillokkelse. Vi maa give Gud vore Sorger og ikke prøve at bære dem alene, men kaste dem i Guds Skød, thi da skal han forvandle dem, saa de bliver som et gennemsigtigt Forhæng bag hvilket Guds Visdom, Trøst og Kærlighed straaler os i Møde. Vi maa først og sidst give Gud vort arme Hjærte med dets Ufred og Angst, dets Tomhed og Synd, for at han kan fylde det med sin Naade og danne det efter sin Vilje til et »Kar til Ære«, til Himmelspejl i Mulde.

Og denne fulde Overgivelse af alt vort vil vi paa denne nationale Mindedag forstaa, gælder ogsaa Forholdet til Danmark og til alt, hvad Dansk er, vort Sprog, vore Minder og vort Haab, ogsaa Haabet som fylder os netop nu ved Tanken paa vore Landsmænd i Sydslesvig. Alt dette er givet os af Gud og maa altid paa ny tages af hans Haand, saa det baade bliver Guds Gave og Guds Opgave til os. Gud kan lære os at sige: Hans Rige først, og saa vil han give os alt det i Tilgift, som virkelig kan tjene til at bygge vort Land

og styrke vort Folkeliv baade nord og syd for vort Grænseskel.

Kun saaledes: med Gud og af Gud kan det danske lykkes og trives. Et Danmark, hvor Troen dør, hvor Gudløshed og Materialisme borttager den Grund, som alene kan bære, var værre end intet.

Maatte vi gøre Grundtvigs Ord til vore egne, naar han sang:

Elsker jeg end Bøgeskoven
og Kærminden i dens Ly
Danemarken, Danevoven,
Sællands Konge — Kirke — By,
o, saa er dog Dannevirke
mig kun Tant, naar Kristi Kirke
sætter ej derpaa sit Spir.

Han solgte alt, hin Købmand i Lignelsen; han handlede klogt, thi han vandt mere, end han tabte.

Fru Julie Ramsing.

ET LIVSVÆRK

Sydslesvig er blevet aktuelt. Man møder det overalt i Danmark, friske Stænk af det i den jyske Bondes Hjem og i Øboens Stue, ildnende Duft omkring det i vore Ungdomsskoler og i vort Mødeliv, Lys og Skygge i vekslende Skifte i Blade og paa Tinge, Fornuft og Snusfornuft i en tilpasset Sammenkogning hos Alderens besindige og Slægtens skriftkloge. Mange er i Téten, nogle er i Køen, men alle er med, en Korsfarerfærd for nogle, en Landsmandspligt for andre. Men der er Lystrang hos alle omkring vort omstridte Land.

Men Lyset rummer en Hemmelighed. Det kan samles i et eneste Straalebundt gennem Glaslinsens Trylleflader og staa som en flammende Fakkel midt i Mørket. Her er intet

Forbehold og intet Ræsonnement, her er kun Kendsgerning alene. Der er Mennesker — de er faa desværre — der har det paa denne lykkelige Maade. De evner at vise Verden Tingenes Centralpunkt og forstaar, Handling og ikke Beskuelse er Livsnerven i enhver Opgaves Løsning. De kender Sagens Kendsgerninger og er selv Lyssamlere omkring deres Gerning, som de er Brændpunket i dens Tjeneste. Og idet jeg nu taler om Sydslesvig og om Danmarks Projektørlys over det, nævner jeg et af disse rige Mennesker: Generalinde, Fru Julie Ramsing, Fiolstræde Nr. 8, midt i Kongens København.

Det er sandt, som det er sagt, at der kan være uendelig langt fra Flensborg Fjord til Øresund, og at Grundtvigs Sommersang til det danske Folk ofte er Folkevisetone alene og intet andet. Naar blev hans Fuglesang til een Folkerøst fra Akselstad til Hovedlandets Grænseskel, og naar strakte hans Folke-Fugl sine Vinger til Danmarksflugt, naar fløj den fra Øresund til Danevirke og sang til Dans, til Skole og til Kirke? Kun i de enkelte helt store Øjeblikke, naar Sorgen eller Jubelen tog os alle, men sjældent, sjældent favnede den os i Hverdagens oftest selvkredsende Gang. Men sandt er det alligevel, sandt uden Overdrivelse og Modifikation, at man som nærmeste Nabo til Danmarks Latinerkvarter, til vort Aandslivs højeste Forum — lad os ta' det som et smukt Symbol — møder et Hjem, der gennem Aarene, gennem et Slægtled, har været med i Danmarks Fugletræk til Sønderjyllands Strande, har været med som en skinnende hvid Svane, der forrest blandt alle spredte Vingerne ud og med villende Slag stod mod Syd, en prægtig Svane i Fuglenes stærke Træk.

Der er dem, der altid i det, de skriver, skriver af det

skrevne. Det er det, man kalder Kildetale og noterer derefter, ja — naar det gøres helt til Bunds og med behørig Dygtighed — kaldes Videnskab. Der er andre, der skriver lige ud af Livet. De noteres sjældent paa Højde med de første. De bliver subjektive, og det er farligt. Følelserne skal tæmmes og hæmmes. Vi maa bede om Tingenes objektive Tale, saa ved man, hvor man er, selv om der saa kun bliver Savsmuld eller Cement tilbage. Lad mig sige det straks. Hvad jeg skriver her, er subjektivt — men ogsaa ærligt. Jeg har i Fiolstræde Nr. 8 med Undren fundet et dansk Hjem langt fra Rigets Skel, saa langt som det geografisk stort set er muligt, hvor man mødte Sydslesvig i alle sine utallige Nuancer, mødte det i alle sine Sorger og Savn, mødte det i al sin Bekymring og Nød, mødte det i sin graa Hverdag og i sin sparsomme Fest, mødte det — *mødte* det, naar det gik sin Offergang til Moria Bjerg.

Der et et Eventyr om en Konge, der forstødte sin Dronning, fordi hun brugte al hans Rigdom til at lindre Folkets Savn og Nød. Hendes egen Glæde var afhængig af Landets Lykke. Derfor brød hun sig mindre om at skabe Glans og Pragt ved Hove end at øve Barmhjertighedsgerning blandt syge, sultne og forkomne. Saa forskød Kongen hende og tog en anden Dronning, der var statelig, hovmodig og stolt. Hvor hans første Dronning var øm og hjertevarm, var hun haard og kold, og hvor den første var mild og kærlig, var hun haanlig og ond.

En Vinterdag sendte hun sin Steddatter ud i Skoven for at plukke Jordbær til Kongens Bord. Med onde Ord og hensynsløse Trusler forbød hun hende at komme tilbage uden at have Kurven fyldt. Ude i Skoven var alt dækket med Vintersne. Den laa som et Tæppe over Jorden, over

Buskene, over Trækronerne. Vidunderlig smukt var det. Men frygteligt tillige, at netop Vinteren og Kulden kunde være saa bedaarende skøn. For det var Sommer og Varme, Jorden og Menneskene længtes efter og trængte til.

Saa kradsede hun sine Fingre til Blods paa den isskarpe Sne og sled sig gennem en ond og haabløs Dag. For Jordbær var der ikke. Hen under Aften faldt hun sammen i Kulde og Graad. Dagens sidste Solstraaler slog ind mellem Træstammerne og lagde Guldskær over Sneen. Gyldent og hvidt over alt, men lige koldt og lige ondt. Og Steddatteren græd, og Lyset legede med hendes Taarer i et muntert Farvespil, inden de faldt til Jorden og blev til Isperler over Sneen. Da lagde en Haand sig stille og varmt paa hendes Skulder, og en mild Kvinde, klædt i Folkets jævne Dragt, bøjede sig ned over hende, rakte hende en Kost og hviskede hende i Øret: Tag den, det er din Mor, der sender dig den, og fej Sneen væk, hvor du sidder.

Og se. Hvor Sneen laa, stod nu Sommerens røde Jordbær lysende, smilende og rødmende for hendes Fod.

Sydslesvig blev Tysklands Steddatter. Men Danmark glemte aldrig sit eget Kød og Blod. Det rakte os Eventyrets Tryllekost, naar Vinter og Sne truede os med Undergang.

»Juleskibet« stod ind i Flensborg Havn. En ond Krig var gaaet hen over Sydslesvig. Nødens og Sorgens lange Skygger laa tungt over Sindene. Alt var Kulde og Vinter omkring Sønderjyllands Befolkning, da kom »Juleskibet«, og Sneen veg for et Øjeblik, Hjerternes Varme favnede Sydslesvig i al sin Kulde og al sin Nød. Det var Danmark, siger du. Ja vist var det Danmark. Men Danmark er Danmarks Kvinder og Danmarks Mænd, og Juleskibet var et varmende

Vidnesbyrd derom; men Generalinde Julie Ramsing var først og sidst dets gode Aand.

Endnu et Skib har baaret Eventyret om Danmark til Flensborg Havn. Skibet, der i Hundredevis bragte Sydslesvigs sultne Børn til Danmark.

Der lever et Sagn om Danmark
i Folket,
om tunge Tider og Landsmænds Nød
om onde, der jublende haanligt lo,
om gode, der græd og spejdende stod
ved Danmarks Strande, ved Danrigets Porte,
og raadvilde vented' paa Hjælpen i Nød,
paa Skibet fra Havet med Frelsen fra Død.

Da steg af Havet og stævned'
mod Land
en underfuld Snekke paa skumklædt Bølge,
da flygtede Natten, og Ondskaben veg,
men Soldagen glitred' i Mastens Guld;
thi Danmarks Konge — en Yngling fra Nord,
en Søn af Guder — var Gæst om Bord,
var Gaven fra Havet, var Frelsen fra Gud.

Det Sagn om Kong Skjold blev født paa ny
i Flensborg,
i den gamle By med Mindernes Tale,
da Skibet kom som Vaarens Bud
fra Venner og Brødre i Danmark,
Skyggerne veg, mens Hjerterne meldte,
at Fejde var endt, at Sværdtid var omme,
at Nød skulde lindres af Landsmænd fromme.

Saa meldtes Skibet fra Klinten
ved Holdnæs,
fra Lyksborgs Skove, fra Mejervig, Pynten
ved Mørvig, og *nu* — mens Hjerterne banker —
fortøjer »Ægir« fra Akselstaden
i Flensborg Havn. Og Danebrog — Ordene kvæles —
folder sit Klæde ud fra Flagspillet agter,
mens Kronen lyser forude i Stavnen.

1943 sendtes det 25. Hold danske, sydslesvigske Børn til Ferieophold i Danmark. I den Anledning skrev jeg i Dansk Skoleforening, Flensborgs-Aarsberetning følgende om disse Rejsers Værdi for Folke- og Kulturarbejdet i vort Grænseland:

»Skolerne og Lærerne med disse maa høre meget for de lange og hyppige Ferier. Derfor maa man være forberedt paa visse velkendte Skuldertræk og meget mere, naar man begynder at skrive om Ferierejser gennem 25 Aar, skønt ingen dansk Skole hernede er over 23 Aar gammel. Her er altsaa vitterligt begyndt med »Ferie«, og først mere end 2 Aar efter er den første Skole kommet i Gang. — Men le ikke! Her er Ferie ensbetydende med et omfattende, uegennyttigt Arbjde fra mange Landsmænds, men navnlig fra en enkelts Side, Fru Generalinde Julie Ramsings.

I en Redegørelse, der er udsendt om disse Ferierejser, skriver Rejsernes Leder gennem alle disse Aar, Fru Generalinde Julie Ramsing, at man i Starten gik til Opgavens Løsning som til et rent Barmhjertighedsarbejde; man ønskede at skaffe sultne og underernærede Børn Sommerophold i Danmark og intet andet. Mange trængte, og mange kom. Den første Sommer ikke færre end 10,200. — Senere

gled disse Rejser mere og mere over til at blive faste I i vort danske Skolearbejde Syd for Grænsen, og i Dag er det udelukkende Børn fra danske Hjem og Skoler i Sydslesvig, der indbydes af Komitéen for slesvigske Børns Ferierejser. — Fra at være en nærmest filantropisk Foreteelse de første Aar er Rejserne nu med en Blanding af det filantropiske og danske Arbejde som Mellemled gledet over til at være et Stykke rent dansk Grænselandsarbejde af høj og paaskønnelsesværdig kulturel og folkelig Værdi. Ferierejserne er blevet et saa fast Led i vort Skolearbejde, at man meget nær regner det for en Katastrofe, hvis de ikke gennemføres Aar efter Aar. De, der oplevede Skuffelsen i Sommeren 1940, da Rejserne ikke kom i Stand, ved, hvad Savnet af dem betyder. Lykkeligvis er dette Aar ogsaa det eneste, der ikke har fundet Ferierejser Sted, lige fra 1919 til det 25. Hold, der for Tiden nyder godt af dansk Trofasthed og Vennesind hos vore Landsmænd hjemme.

Det er et Kæmpearbejde, denne Komité har udført i Aarenes Løb. Ikke færre end 39,000 Enkeltrejser er blevet gennemført. Men forud for hver Rejse gaar Aftalerne med Hjemmene hele Danmark over og med Skolerne Syd for Grænsen. Der skal skrives og telefoneres. Der skal skaffes Penge, mange Penge. Der skal forhandles med Pas- og Politimyndighederne, og Jernbanerne maa absolut ikke glemmes. Og der skal midt i al denne forretningsmæssige Travlhed tænkes paa, at det hele drejer sig om smaa Mennesker, at det er levende Materiale, der arbejdes med. Det er ikke Fragtgodsfragtbreve, der skal udfyldes, eller tabellariske Forsendelser af en eller anden Art, der skal af Sted. — En Mor i Flensborg kan ængstes i allersidste Øjeblik ved at sende sit Barn af Sted, og et Hjem i Danmark kan plud-

selig faa Skrupler ved Tanken om den fremmede Gæst. Alt det kender enhver, der har med Mennesker at gøre. Der skal Opmuntring, Vejledning, Overblik, Beslutsomhed, men i givet Fald ogsaa Myndighed til for at faa alt dette til at glide. — Faa vil kunne løse denne Opgave helt til Bunds og endnu færre vil eller kan ofre sig for et helt uegennyttigt Arbejde som dette gennem 25 virksomme Aar. — Fru Generalinde Julie Ramsing har gjort det, i de senere Aar ypperligt sekunderet af sin Datter, Fru Ingeniør Bendixsen, ganske vist; men Generalinden er stadig Sjælen i det hele.

At nøjes med at sige Tak her, selv hjertelig eller hjerteligst Tak, er meget billigt sluppet; men vi har ikke andet i Dag, og saa maa vi endda bede Generalinden om venligst at dele Takken med Børnerejsekomitéens mange trofaste Medlemmer.

Vi maa i denne Omgang nøjes med bare at takke, men haaber ikke, at det sidste Ord dermed er sagt i denne Forbindelse. Vi venter, at der atter kommer en Dag, da vi — som i gamle Dage — atter samles i Flensborg med Landsmænd fra Nord. Da mødes vi ogsaa med Børnerejsekomitéen paa det rette Aasted, og da finder vi nok ind til Samværets rette Form. Til Festen!? — Vi har i Dag saa uendelig svært ved at beskæftige vore Tanker med Fest. Lad mig derfor hellere sige det anderledes. Da skal vi sande, at der er en Tid til at fiske og en Tid til at tørre Garn.«

Det er ikke Egennytte, naar jeg slutter dette Afsnit om Generalindens sydslesvigske Indsats med Ønsket om, at vi i endnu mange Aar maa opleve hendes paa een Gang haandfaste og hjertevarme Ledelse af disse værdifulde Rejser. Det er kun en Understregning af, at vi alle — hernede

Børnebespisningen.

som hjemme — bøjer os i dyb Ærbødighed for en personlig Gerning, der er øvet i Danmarks Navn og gjort til Daad.

Og saa er der Børnebespisningen, der kom til os om ad Menighedsplejen, der ogsaa gennem mange Aar har maattet takke Generalinden for sine rige Hjælpemuligheder. — Børnebespisningen er slet og ret et Mesterværk. Og uden Generalinden havde vi den ikke. Nærmere Detailler omkring denne livsvigtige Sag er overflødige paa dette Sted.

Jeg vil hellere ganske enkelt og lige ud prøve at veje den op imod den fra visse Kredse fremsatte Betragtning, at vi driver Sjælekøb paa Børnenes timelige Nød ved vore Maaltider paa vore Skoler.

Det skal ikke være nogen Hemmelighed, at Glæden over at kunne hjælpe vore egne Børn ogsaa har haft sine Skygger.

Det er slet ikke rart at vide, at man selv er mæt, naar ens Nabo sulter. Det ydmyger, og det slider at staa Ansigt til Ansigt med en Broder i Nød uden at kunne hjælpe. Der er da ogsaa fra danske Sydslesvigeres Side gjort alt, hvad det har været os muligt for at hjælpe alle Sydslesvigs egne Børn; længere ud har ingen ansvarlig iblandt os turdet gaa. Opgaven har været uløselig, og det har bedrøvet os oprigtigt. At vi af samme Grund fra anden Side stemples for det værste, er ikke vor Skam. Vi staar med aaben Pande og god Samvittighed lige over for Verden i denne Sag.

I Dag bespises alle Børn i Flensborg. Gud ske Lov. I Sommerferien var det en Fest at se dem med deres Madspande strømme af Sted til Spisestederne. Hver Dag var der en varm Ret til dem, og de kunde gaa mættede bort. 500 var ikke med til denne Bespisning. De nemlig, der gik i vore danske Skoler, men var kommet saa sent ind, at de i første Omgang ikke kunde komme med til Danmark i Ferien. Dem tænkte Myndighederne ikke paa. Nu var Billedet vendt om. Nu var det os, der — om vi vilde det — kunde have sat sort Stempel paa en lykkelig Hjælpeakion. Men Skam over dem, der i egennyttig politisk Interesse gør en Barmhjertighedsgerning til en Kastebold i Intrigernes og Ondskabsfuldhedens Spil.

Dansk Sundhedsjeneste i Sydslesvig er Generalindens Barn. Hun bar det lige over i Statens Arme, og det var dygtigt gjort.

Da General Holger Ramsing døde først paa Aaret i 1946 skrev jeg til Fru Julie Ramsing, at der næppe var noget enkelt Hjem i Danmark, der havde viet sig til den sydslesvigske Sags Tjeneste som hendes. Mon nogen vil modsige mig? Jeg tror det ikke.

»Et enkelt Hjem bar saa tit et Land« er let sunget, men svært handlet. Folkets Tak til dem og *hende*, der har baaret Landet i Lyst og Nød, baaret det, saa de gjorde andre rige og selv blev rige derved.

Bernhard Hansen.

HVOR ER DET SKØNT AT LEVE ...

Hvor er det skønt at leve i Livets lyse Vaar
med barnlig Tillid til Guds Faderhjerte,
i tryg Forvisning om, hvordan det gaar:
Vor Herre bærer med os hver en Smerte.

Hvor er det skønt at leve i Manddoms rige Aar,
hvor Slag maa tabes, og hvor Sejr maa vindes, —
og Bøn og Tak højt over Skyen gaar,
mens Høstens gyldne Aks i Neget bindes.

Hvor er det skønt at leve, naar det mod Solfald gaar
i Tro paa Faderhusets aabne Døre — —
Guds Søn gik foran og i Døren staar —
han vil i Naade os til Himlen føre.

Lili Hübschmann.

FINNEMANN

ET STYKKE SLÆGTSHISTORIE[1])

Hvergang dansk og tysk Folkesind paany staar knivskarpt overfor hinanden, er det baade sundt og interessant at mindes de gamle, udmærkede Slægter, hvor én af Stamfædrene er kommet sydfra, — fordybe sig i den Berigelse, det kan være for et Folk, ogsaa at faa indpodet friske Skud fra fjerne Egne paa den gamle Stamme; Danmarkshistorien fortæller os, at nogle af de bedste Navne i Oplysningens og Bondefrigørelsens Tid oprindeligt stammede sydfra.

Slægten Finnemann i Sønderjylland stammer ligeledes fra Syd. Stamfaderen hed *Friederich von Finnemann.* Han skal være født paa et Gods i Thüringen. Efter en Duel maatte han flygte hjemmefra omkring Aar 1770.

Han fik Ansættelse som »Cavaller« hos Hertugen af Augustenborg. Her blev han i Begyndelsen af Halvfjerdserne gift med en ung Pige fra Dyndved paa Als. Hun var ansat hos Hertuginden, der var dansk Prinsesse. Ejendommeligt for deres Ægteskab er det, at han blev i sin Stilling som »Cavaller«, mens hun overtog og passede sin Fædrenegaard i Dyndved.

De havde tre Børn, en Søn og to Døtre.

Længtes Godsejersønnen efterhaanden efter at blive ligesaa selvstændig som sin sønderjyske Kone? Nok er det, efter nogle Aars Ægteskab besluttede han at gøre en Rejse til Thüringen, blive forsonet med sin Slægt og undersøge,

[1]) Kilder: »Slægtshistorien om Familien Finnemann« og Jydske Tidende: »En Hundredaarsdag«.

hvordan det forholdt sig med hans Arvepart. Paa denne Rejse blev han syg af Halsbetændelse, døde og blev begravet i Thüringen.

Arven melder Historien intet om.

Deres tre Børn blev af Moderen sendt til Hernhuttermenighedens ansete Skole i Christiansfeld, hvor de blev konfirmeret samtidigt omkr. 1790. Ved den Lejlighed var Moderen og Stedfaderen i Christiansfeld. Moderen har sikkert nu faaet en god dansk Mand, for Børnene huskede altid siden, at de to kun havde talt Dansk, mens Børnene i de Aar, de havde været paa Skolen, næsten havde glemt det danske og kun talte Tysk.

Friederich von Finnemann.

Den ene Datter blev gift med en Hernhutterpræst Witt, den anden Datter, Anna Marie, blev gift med Bertel Hansen i Egen, som senere købte en Gaard i Taarning ved en Tvangsauktion, hvortil han som vadmelsklædt Bonde kom agende i en Fjælevogn siddende paa et Knippe Halm.

Han begyndte straks at byde paa Gaarden, men som

Budene gik højere op, blev Herredsfogden mistænksom og gjorde opmærksom paa, at Køberen naturligvis maatte kunne stille Sikkerhed.

Men Bertel Hansen blev ved at byde, til han havde faaet Tilslaget paa 3,600 Rigsdaler kurant.

Paany adspurgt, om han kunde stille Sikkerhed, gik han roligt hen til sin Vogn og fremdrog to Poser med Specier, som havde staaet gemt under Halmknippet.

Han kunde betale Gaarden kontant. —

Der kan endnu læses paa Anna Maries Gravsten paa Tyrstrup Kirkegaard: »Født i Dyndved 12/4 1776, død i Taarning 15/11 1834.«

Sønnen Christian Finnemann blev efter endt Skolegang i Christiansfeld sendt til Neuwitt i Sachsen, hvor han uddannedes i Billedskærerkunst. Senere fik han Uddannelse i Paris, hvor han arbejdede nogle Aar efter endt Uddannelse. Omkring 1809 kom han tilbage til Christiansfeld som Bestyrer af Hernhutternes Snedkeri, en Virksomhed der havde ca. 40 Svende.

Ved Statsbankerotten i 1813 overtoges Taarninggaardene af Staten (Familien Ravn var de tidligere Ejere). Christian Finnemann købte da Taarninggaard for 5,000 Rigsdaler kontant og samtidig forlovede og giftede han sig med Sidsel Truelsen fra Nabogaarden, som senere blev den Finnemannske Slægtsgaard.

Paa Gaarden opbevaredes to Kister med hans Haandværkstøj samt flere Lænestole, han havde lavet.

I Modsætning til Svogeren, Bertel Hansen, var han en overmaade stadselig Mand. Han gik med Sølvspænder paa Knæbukser og Sko, Sølvknapper i Vesten og med Cylinder-

hat! Han valgtes som en af de første Stænderdeputerede i Slesvig 1834, men døde inden Stænderforsamlingen blev indkaldt.

De havde seks Børn. Da han døde i 1836, overtog den ældste af Sønnerne, den 18-aarige Niels Frederik Finnemann, Gaarden. Hans Moder mente, han burde have en fornuftig Kone, hvorfor han blev gift med den 5 Aar ældre Ingeborg Fries fra Kjestrup.

Bertil Hansen ejede paa det Tidspunkt den 3die Taarninggaard, denne blev i 1840 købt og delt af Niels Frederik Finnemann og Dall, der var gift med Bertil Hansens Datter. Nu var der kun to Taarninggaarde.

Niels Fred. Finnemann var en meget aktiv Mand, Sognefoged og senere Sogneraadsformand, ombyggede Gaarden, Indtægten fra Rug- og Rapsmarkerne, ca. 24,000 Rigsdaler, kunde betale Byggeriet. Han døde af Tyfus kun 46 Aar gammel.

Hans Søn, Christian Finnemann, gik ogsaa i Hernhutternes Skole, men blev bortvist derfra, da han en Dag paa Gaden forlystede sig med at tale med sin Søster Ingeborg og en Kusine. I 1865 overtog han Slægtsgaarden og blev samme Aar gift med H. Funk Stubbom.

Christian Finnemann, Taarninggaard, er vel Slægtens ypperste Repræsentant, denne sønderjyske Hædersmand, en af Haderslev Østeramts stouteste Skikkelser, hvis Navn i den berygtede Køllerperiode var kendt over hele Danmark. Han fik en overvældende Mængde offentlige Tillidshverv: »Sognefoged, Kommuneforstander, i to Perioder Kredsdagsmand, i to Perioder Vurderingsmand, Repræsentant i Landboernes Kreditforening i Kiel (valgt af det danske Flertal i Kredsdagen), Bestyrelsesmedlem og Repræsentant i den

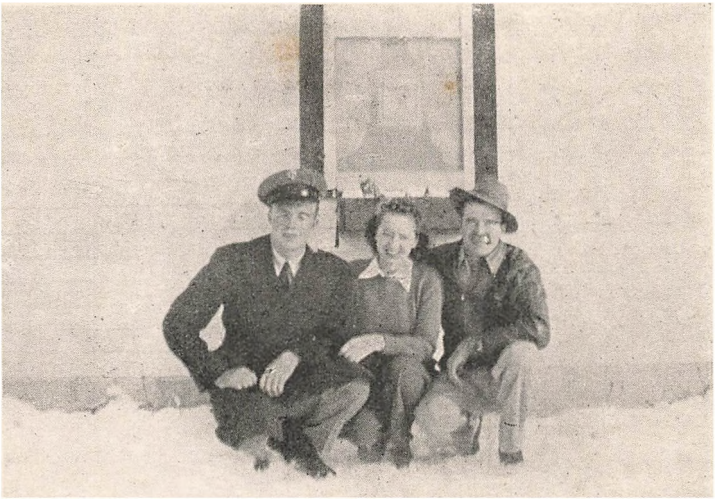
Christian Finnemann.

nordiske Brandforsikring for Landbygninger i Haderslev Osteramt, Formand for Skolekommission og Fattigvæsen, i en længere Aarrække Tillidsmand og Repræsentant for Skoleforening, Vælgerforening og Sprogforening, i mange Aar Medlem af Synoden, indtil Frimenigheden dannedes i Haderslev i Begyndelsen af 90-erne. Stifter af Tyrstrup Sogns Andelsmejeri (1887), Formand i 10 Aar. Medstifter af Selskabet »Frey«, Formand for Sparekassen for Christiansfeld og Omegn fra 1894 til sin Død 1929.«

En skønne Dag var det blevet Tyskerne for meget.

Den 28. Januar 1902 blev Chr. Finnemann udvist af de preussiske Myndigheder og blev af Gendarm Hillemann fra Christiansfeld ført over Grænsen til Danmark.

Da Gendarmen kom for at gøre sin Pligt, nægtede han at gaa ind i Stuen. Han blev siddende ude paa Loftstrappen i Forstuen og græd. »Det er jo Uret dette her,« sagde han. Og blandt de mange, der besøgte Finnemann i de 4 Aar og

Chr. Finnemanns yngste Søn J. J. Finnemann udvandrede 1908 til U. S. A., hvor han blev gift med en sønderjydsk Pige. Deres tre Børn gik frivilligt med i Krigen mod Tyskland og Japan. *T. J.*

5 Maaneder, Udvisningen varede, var ogsaa den tyske Gendarm.

Finnemanns Hjemkomst følles af de danske som en enestaaende Oprejsning for lidt Uret.

Den Dag, den gamle Finnemann vendte hjem, stod Forsamlingshuset »Frej« smykket til hans Velkomst, mens Folk strømmede fra nær og fjærn for at ønske ham Velkommen.

Men i disse Aar, hvor vi er fyldt med Taknemmelighed, fordi vi uhindret kan bevare vort danske Sind, vor Egenart, bør vi huske paa de gamle stoute Sønderjyder, der trofast satte alt ind *for Danmark!*

DIGTERINDEN ANNA

»Kender De digterinden Anna?« spurgte mig for mer end 35 år siden Morten Eskesen på sin højtidelig-barneglade måde. Jeg måtte bekende: hverken hendes navn eller digtning.

Og der gik også adskillige år, før jeg indhentet det forsømte ved at læse hans smukke, fyldige skildring af hende i »Sønderjyske årbøger« for 1893. Og på grundlag heraf har jeg et par gange holdt foredrag om hende.

Der er igen gået nogen år, men da tildragelserne førte mig til Vedsted ved Haderslev som vikar for sognets bortførte præst, her hvor hun har været præstekone for godt 100 år siden, så vågnede interessen på ny for hende. Jævnlig minder hendes digte om stedet her, ligesom jeg endog finder hendes håndskrift i kirkebogen, som hun ofte førte for sin svagelige mand.

Hendes ydre livsførelse ser sådan ud. (Om hendes digtning senere.)

Bægge hendes forældre, Johan Kristian Lautrup og Anna Bonnichsen, var fra Tinglev. I min bog »Godt mod« har jeg omtalt ham som skolekammerat med Peter Outzen Boisen fra den tid, de sammen med flere læste til studenterexamen hos præsten i Tinglev; de var flokkens flittigste og dygtigste og nåede da også adskilligt i deres senere manddomsgerning som præster udover jævnmålet. Bægge oprettede de med

Tinglev som mønster skoler i deres præstegårde; især er Boisens seminarium bleven berømt.

Anna Boninchsen, f. 1749, var 14 år ældre end Lautrup, f. 1763, og var en velstående møllebygger-datter, mens han var en fattig sømands-søn. Som mangeårig husjomfru i præstegården så hun på nærmeste hold hans flid; og da han siden måtte til København som studerende, understøttede hun ham med penge; og dette smukke forhold førte så til, at de trods aldersforskellen blev mand og hustru samme år, 1790, som han blev Kapellan i Åbenrå. Hun blev ham en brav og dygtig hustru. Og den 14. april 1794 fødte hun ham deres eneste barn, Anna Kristiane Lautrup.

Anna Bonnichsen.

To år gl. flyttede hun med sine forældre til Brede i Vestslesvig, hvor hendes fader skulde opleve 50 års jubilæum som præst. Hans billede, som menigheden lod male i den anledning, hænger endnu i Brede kirke.

Det blev da på Vestens vidder, hun kom til at vokse op, dær ude, hvor de store linjer, jord, himmel, hav, giver sindet evighedstanker, sådan som Brorson gav dem udtryk, når han havde vandret over de Brede enge på besøg hos sin bror i Mjolden (»Op, al den ting«). Hendes modtagelige sind blev præget deraf. Men ikke blot evigheden, også tiden satte mærker i det unge sind, for tiden var gribende stor. Det var

Napoleons-omvæltningerne, lige så store for hine dage som vore oplevelser er for os. Kejserens troppekorps under Bernadotte kom herop i 1808. Der var indkvartering også i Brede. En ung kriger, ombølget af de store tildragelser, gjorde så dybt indtryk på hendes romantiske sind, at et brev fra ham og en glemt handske blev hende en helligdom, der gemtes. Hun mindes ham siden i enkelte digte. Takket være undervisningen hos hendes far sammen med langt ældre ungersvende kunde hun nemlig allerede da, 14 år gl., så meget både tysk og fransk, at hun havde kunnet tale med den livlige franskmand, der kom hende i møde med »minespillets ynde, øjets ild og den varme tale.«

Men mødet var kort; han måtte videre, og hun blive tilbage ved dagens sundere syssel. Men det er vel ikke usandsynligt, at hendes poetiske anlæg har fået en frugtbar overrisling derved til senere vækst.

Det virkelige liv skulde nok komme til at byde hende romantik, men først i den alder, da det æventyrlige plejer at være forbi. I de første 50 år blev der nok af prosa iblandt. — I året 1818 kom der nemlig en ung præst, Jørgen Simon Jessen, født her i Vedsted sogn 1790, til Dagebøl ude i den frisiske marsk. Med ham blev hun gift året efter, uden at det vides, hvordan de havde lært hinanden at kende. Men de var meget forskellige. Med et stateligt ydre forbandt han et tungt syn på livet og menneskene, mulig en følge af et vaklende helbred, der senere skulde udarte til sygdom i selve sindet. Hun derimod var så lys af sind, som hendes fyldige hår var sort, og så virksom og kæk, som hendes næse var høj og hendes hage stærk. Modsætning er godt, men kan også blive for godt. Så passede det heller ikke de to danske mennesker at skulle færdes mellem folk af andet

sprog og sind. Han måtte jo prædike på tysk. — Men hun med det lysere sind fandt sig dog nogenlunde til rette, kunde navnlig glæde sig over det nære, brusende hav og digte til dets pris.

Men allerede 1822 havde de den glæde at blive forflyttede til det danske Visby nord for Tønder. Her fik hun snart venner, her var danske minder (Trøjborg), og her kunde hun næsten se hjem til de kære forældre og i alt fald ofte mødes med dem. Når far kom kørende med »de raske brune«, bankede datterens hjærte højt af glæde.

Flittig som hun var og med stor lyst til arbejde både i køkken og kælder og ikke mindst i have, var hun stærkt optaget af dagens gærning. Hun skal have nyanlagt haven; og en vinstok, som hun plantede, blomstrer endnu over 100 år efter. Og når stormen tuded, og regnen pisked, tog hun til sin kære rok og lod den overdøve larmen med sin hyggelige snurren. Men hun havde også andre interesser; hun spillede på harpe og sang kønt dertil og begyndte vel også så småt at føje egne småsange dertil, skønt det dog først er i fyrrernes bevægede år, hun ret får digterstrængene stemte.

Forholdet til den tungsindige mand var ikke det bedste; opgaven at lyse op i hans tanker ikke let. Hun var glad, at hun havde sin kære fader i nærheden (Moderen døde allerede 1827). Men også den trøst skulde hun miste, idet pastor Jessen søgte og fik embedet her i sit fødesogn. Havde hun så måske håbet på, at det skulde lettet noget i hans sind at komme til barndommens land, blev hun dog skuffet deri, ti hans sygdom tog kun til. Der fortælles, at han i søvnløse nætter færdedes herude rundt søen og undertiden gik og plantede smågraner ved dens bredder.

Ellers var der her som i Visby meget, der tiltalte hende,

som de mange kæmpehøje og store langdysser, der bragte bud om hedenolds kæmper. Og haven med dens mægtige tvilling-bøg og andre store træer, den skønne sø lige op til haven med båd, hvori de roede over til kirken, gav hende mange glade stunder; ligesom hun da ikke glemte de levende mennesker. Særlig blev hun hjærtensven med den nærmeste nabokone, madam Mortensen i kroen, til hvem hun efter bortrejsen skrev mange og gode breve, et vidnesbyrd om, at hun ejede et hjærte, der kunde være glad med de glade og græde med de grædende.

Otte år (1834—42) levede hun her med den svage mand, hvis pen hun ofte måtte føre i bøgerne, som man endog vilde mene, at hun af og til skrev de prædikener, han holdt om søndagen.

Han døde i februar 1842, Sønderjyllands mærkværdige år (Hiort Lorenzen 11/11 42 i stændersalen), og hun meldte dødsfaldet i »Dannevirke« således: »Legemlig svaghed var hans mangeaarige ledsager i livet. Fraværende slægt og venner ville skænke mig deres stille deltagelse. Mit håb er henvendt til alle enkers og faderløses himmelske Herre.«

Efter nådensårets udløb drog hun i febr. 43 hjem til sin gamle, ensomme fader. Men at hun og hendes mand trods sygdommen havde vundet godt navn også her, fremgår bl. a. af, at familien i hans hjemby, Skovby, opnævnte børn efter dem bægge, hvorfor en gren af slægten, som er her endnu, hedder Lautrup Jessen. Selv fik de ingen børn.

Jeg iler nu til Vestens flade egn,
hvor mangt et venligt minde hjærtet fryder,
hvor bandomshjemmet står i skyggens hegn,
og gamle fader mig velkommen byder —

skriver hun, ti nu var digterpennen ret kommen i gang, da »Nordslesvig vågnede«, og de nationale brydninger kaldte alle sindets kræfter frem. Jævnlig sendte hun »Dannevirke« »Hedeblomster af Anna«, og de var altid velkomne, hvad enten det var naturlyrik, eller hun lod sit varme danske sind spænde strængene.

— — Var hun end glad ved at komme hjem, varede det dog ikke længe, før hendes udpræget virkelystne natur savnede en rigtig gærning. Faderen havde husbestyrerinde, som nok kunde passe både ham og Kapellanen, der var udset til den 80-årige præsts eftermand. —

Hvad om hun blev gift med kapellanen? Nej, tanken blev forkastet, så snart hun lærte ham og hans nationale sindelag nøjere at kende; han var hende imod. Men der var en anden i præstegaarden, avlskarlen Lorenz Ludvigsen. Hun kendte ham allerede fra Visby-tiden, for da tjente han som dreng i præstegården i Brede og blev tit sendt over til hende med bud. Hendes far satte meget stor pris på ham for hans flid og grundmurede troskab, hvorfor han efter få års fravær i anden plads kom tilbage til præstegården. Han var husmandssøn fra Brede, f. 1816, altså 22 år yngre end præsteenken.

En dag, så siger saga, var han ude at køre, og hun var med. Som de kommer forbi gården Storde dær i sognet, gør hun ham opmærksom på, at denne gård just er fal. Den skulde du købe, Lorenz! Ja, hvis jeg havde pengene! Ja, men dem har jeg, og det er jo skudår (44), så har kvinderne lov til at fri! Hun har jo nok vidst, han holdt meget af hende på sin vis; derfor vovede hun ordet, og de kom aldrig til at fortryde det. Her kom da æventyret til hende i hendes 50. år.

Hvor meget end hendes far holdt af Lorenz, var dette ham dog imod; i hine tider var standsforskel mere vægtig end nu; men de »unge« fastholdt deres vedtag. Den 4. juli 1845 døde den 82-årige præst, og et par måneder efter stod brylluppet.

Anna Christiane Lautrup Ludvigsen, 1794—1884.

Sent, men sødt kom lykken til hende både som en glad hustru og en dygtig bondekone. Hvem havde en hønsegård som hun! Hvem passede sine kalve som hun! Inde og ude kappedes hun med sin flittige mand. Hun viste, hun kunde mere end synge om dyr og planter, om årstiderne og de nationale spørgsmål og kampens mænd. Ja, hun glemte endog en tid lang at sende sine små »hedeblomster« til »Dannevirke«, indtil en stemme fra Als i et lille rim i bladet lyste efter den tause »Anna«, som så også kom igen.

Efter 3 års stille lykke må hun med alle danske gennemleve 3 års urofyldte krigsår, hvor snart hun jubled, og snart hun græd; men det endte jo dog med jubel over den endelige sejr.

Da krigen er vel til ende, har hun nu så mange digte, at hun vover en samlet udgivelse; og samtidig vover hendes mand at købe en bedre gård i nabosognet Døstrup. Bægge dele blev hende en glæde, gårdskiftet bl. a. fordi de så kom bort fra hendes fars uheldige eftermand og op til provst

Gabriel Koch, hvis forkyndelse hun holdt så meget af, som der også var personligt venskab mellem dem.

Her svandt 12 lykkelige år. Så fulgte en dobbelt ulykke: hendes gode, men ikke stærke mand døde i smærtensåret 64. Hans sidste ord var: Se nu åbnes himlens porte for mig. Så fik hun, den 70-årige enke, lejlighed til at vise sin sjælsstyrke og bestod prøven, som den rodfaste kristen hun var. Agtet og set op til af alle i egnen havde »madammen i Vollum« været; hun var den stærke, manden den milde.

Efter at have solgt gården boede hun en kortere tid i Ribe. Men her var hende for uroligt. Som den sønderjyde hun var, måtte hun også bo hernede og dele alt med sine landsmænd. Hun flyttede til sine forfædres fødeby Tinglev og blev her et midtpunkt for de dansksindede, en udmærket fortæller af gammelt og nyt (se Sv. Grundtvigs Samlinger) og en efter hendes formue rundhåndet hjælper for småfolk, dem hun i det hele helst omgikkes. Hun købte f. ex. altid rigelig med kød hver lørdag og lavede suppe deraf, så der kunde blive til mange. En fattig smedesøn, Jeremias Christensen, der havde kunstneriske anlæg, hjalp hun over på kunstakademiet; han nåede at blive billedhugger. Hun havde 24 Danebogsflag i sin stue; ingen skulde tage fejl af hendes kulør! Den stærke kristenkvinde var virksom til det sidste med kærlighedens gærninger.

90 år gl. døde hun 28. Juni 1884. På hendes gravsten står foruden hendes navn og årstal:

Phil. 1,23: Jeg haver lyst at vandre herfra.

Til slut et lille ord om fru Anna som digter; kort af pladshensyn:

Følsom var hun som alle digternaturer. Alt gjorde indtryk

på hende og blev omsat i sang: Blomster og fugle, årstidernes vekslen, historiens tildragelser, krigen og dens mænd, venskab og frændskab, kirke og folk. Hun var dansk til hjærteroden, og hun var skandinav. Til Runeberg, Finlands store digter, skrev hun et begejstret kvad:

.... »Flytt fåglens« sang heel mangen aftenstund
dybt følt jeg synger før mit natteblund.

Syng, ædle skjald! et kvad for trillingstammen
om nabovenskab, enhed, olds bedrifter,
og genlyd tone vil i klippens rifter;
fra Danas kyster runger vældigt: Amen!
Den troskabsånd, som boer i nordisk bryst,
vil kraftigt røre sig ved skjalderøst!

Laurids Skau beundrer hun i højstemte rytmer:

På Skamlings tind jeg så dig første gang,
du kække skovørn! med den klare stemme;
ha, den var dansk! — og hjærtets sejrssang,
som Vestens lille sangfugl ej kan glemme ....

Treårskrigen affødte mange digte af sorg og jubel, alt efter lykkens veksel. Hun kom i forbindelse med de Meza, der satte musik til et af hendes digte og priste hendes »selvopofrende troskab« i et eget ledsagende digt (1852).

Et selvbiografisk digt »Mit livs æventyr« slutter hun således:

Snart kommer du, o vinter sølverhvid,
den triste vandrers stille hviletid

og bringer mig den skønne nyårsmorgen,
da livets sol forklaret stiger frem,
og ånden vågner hist i lysets hjem

at prise Gud for alt, vel mest for sorgen.

Efter rådførsel med Ingemann, der giver hende kloge råd m. h. t. ændringer og udeladelser, udsender hun i 1852 2 bind digte under den beskedne titel »Markblomster« (284 + 278 sider) af Anna. Dette sit første fornavn vælger hun som sit digternavn; ellers kaldes hun til daglig Christiane.

Hun indleder 1. del med en slags overskrift eller tilskrift:

Til Dana.

På Vestens slette er de spiret frem [Visby, Brede]
og dær, hvor skumklædt bølge stolt sig hæver, [Dagebøl]
og vist ved klare sø i lyngens hjem, [ɔ: Vedsted]
hvor alfen over kæmpehøjen svæver.
Skønt de er blege, svøbt i vemods skær,
dog vover jeg dig dem at byde her!

Hendes markblomster er nu mestendels visnede. Dog har vor »blå sangbog« bevaret to i levende brug. Den ene fra 1822 udtrykker hendes længsel efter at flytte nordpå, men også dog hendes glæde ved det nære hav: Tusinders moder, vugge og grav, vældige hav! Den anden er fra Vedstedtiden: Det bruser fælt derude, kom rok, min vante tidsfordriv!

Men er hendes digte glemte, vil vi huske hende selv; ti hendes liv og levned var hendes bedste digte.

f. t. Vedsted, Februar 1945.

N. A. Jensen.

ILLEGALT PRÆSTEGAARDSLIV

LILLE, TAPRE VIBEMOR

Den 13. Januar ved Halvellevetiden ringede Pastor Marcussen til mig for at advare mig og fortælle, at nu stormede de »grønne« Wichfelderne med 16 Maskinpistoler; han blev snart klar over, at det var bedst ikke at være hjemme, sagde et hurtigt Farvel til Kone og Datter og sprang paa Cyklen ad Maribo til. Derfra med Toget til Biskoppen i Nykøbing F. for at ordne alt fornødent: Sygeorlov, Papirer etc. Paa Vejen derover havde Præsten tænkt at gøre Ophold i Saxkjøbing; men paa Perronen løber han paa Politimester Selsing, der meget bestemt raader ham til at fortsætte bort fra Saxkjøbing.

Saa gaar Turen til København, hvor Præsten indlogerer sig paa Hotel under Navn af Dr. Hansen.

Midt om Natten bankes der paa hans Dør: »Vil Doktoren straks komme ned til en syg?«

Da Pastor Marcussen har haft med Læger at gøre paa Grund af en Del Sygdom, falder det ham ikke svært at give Rollen. Han undersøger Patienten og erklærer, at det er et alvorligt Tilfælde, men da fire Øjne som bekendt ser bedre end to, vil han tilkalde en anden Læge, før han indlægger Patienten paa et Hospital. Derpaa ringer han til en Læge og præsenterer sig som Dr. Humdadabum — Navne høres jo daarligt i Telefon — og beder Lægen komme omgaaende. Heldigvis er Lægen ogsaa noget i Tvivl om Tilfældets Art;

de enes hurtigt om Indlæggelse, og Lægen skriver elskværdigt en Indlæggelsesseddel til Kommunehospitalet, mens Pastor Marcussen rekvirerer Ambulancen, hvorpaa han kører med Patienten til Hospitalet og beder Ambulancens Chauffør køre sig tilbage til Hotellet.

Næste Dag skifter Præsten Bopæl og Navn. Nu kalder han sig Brobygningsingeniør Hansen fra Vejle, for han turde ikke udsætte sig for at blive kaldt op til en Fødsel.

Der er alligevel for mange Mennesker, som kender ham i København, saa Pastor Marcussen flytter ud til Bekendte et eller andet Sted paa Sjælland. Her faar han et Kvistværelse, som han i flere Maaneder ikke forlader paa nær én enkelt Gang, thi han ved, at det foruden hans eget Liv kan dreje sig om Dødsstraf for flere af de fængslede Kammerater.

En Gang kørte han dog hjem til Vaabensted Præstegaard som Mekaniker i en Lastbil; — tilsodet og med en Sæk Værktøj slap han godt over Storstrømsbroen, baade frem og tilbage.

Men det bliver — trods al god Pleje, Tobak og Litteratur i Mængder — uudholdeligt i det lange Løb at opholde sig i eet Værelse, og nu vil Præsten hjem. Punktum. Denne Gang slipper han over Storstrømsbroen indrullet i en Presenning.

Saa er han i sit Hjem; men nu gælder det, at ingen faar Mistanke om hans Tilstedeværelse. Mens han sover alene i den store, tomme Præstegaard, gaar hans Kone og Datter ofte ud og sover paa Alderdomshjemmet eller hos gode Naboer »for ikke at være ene«, og saa godt gennemføres det, at ingen nogensinde opdagede det, før den Dag han maatte have Hjælp til atter at flygte.

Mens Præsten er alene, oplever han følgende: En Nat, da han ligger i sin sødeste Søvn, vaagner han ved, at det rumsterer inde i hans Kontor. Med en Lommelygte i Haanden lister Præsten sig nærmere og nærmere. Jo, der er ingen Tvivl, det er en Tyv. I det svage Maanelys skimter han en Skikkelse, som roder i hans Skuffer. »Ja, men — hvis jeg nu fanger ham, saa er jeg jo solgt, om han kender mig. Skal jeg da lade ham stjæle, hvad han vil?« tænker Præsten. »Det manglede bare« — og med et vældigt Raab: »Brrrr! Brrr!« springer han ind mod Tyveknægten, idet han sætter Lommelampens Straaler lige imod ham, hvorpaa han giver sig til at svinge Lommelampen rundt i store Cirkler.

Med et Rædselsskrig farer Tyveknægten op paa Skrivebordet ud ad Vinduet. Om Præsten kendte ham, ved jeg ikke. Maaske er han ligesaa ædelmodig som Præsten i »Jean Valjean« — det kunde ligne ham.

I 16 Maaneder lever Pastor Marcussen under Jorden, den meste Tid i sin egen Præstegaard. Det kneb med at skaffe Tobak til ham uden Rationeringskort, men flere Handlende — som ikke vidste, til hvem der blev købt — udleverede Tobak for 10 Kr. ad Gangen, naar det blev sagt med Eftertryk: »Det er ikke til eget Brug.«

Nu ved d'Hrr., at det var til Vaabensted-Præsten.

Forøvrigt »var Pastor Marcussen i Sverige«. »Ja, ganske bestemt!« Der var flere, der havde hørt ham prædike i Radioen fra en svensk Kirke! Et hjemmelavet Rygte, som vandt Tiltro efter Hensigten.

Men hvor længe var Adam i Paradiset? En skønne Dag bliver Præstegaarden omringet af Soldater, som foretager Husundersøgelse for Vaaben. Nogle Officerer gaar rask ind i Dagligstuen, hvor de træffer Præstefruen, som er ung-

dommelig, men med temmelig mange graa Haar. Paa sit klingende norske Maal modtager hun dem venligt, »fraterniserende«, og spørger dem, hvad de vil.

»Husundersøgelse for Vaaben!«

Præsten hører hvert Ord fra Værelset ved Siden af Dagligstuen. Han skjuler sig ikke. Skal han tages, kan han lige saa godt blive taget i sin egen Stue som andetsteds.

Flugt er umulig. Præstegaarden er jo omringet.

»Vil d'Hrr. ikke have et Æble —, vær saa god at sidde ned.«

»Viel Dank! Viel Dank!«

Og halvt paa Norsk og halvt paa Tysk konverserer Præstefruen dem.

»Lieben Sie Musik? Kan De spille Klaver? — Naa, ikke det? Bryder De Dem om at høre mig spille lidt?«

»Ach ja, bitte! Das ist ja schön!«

Og Præstefruen spiller — spiller for Livet, sin Mands Liv — spiller Komedie, saa det forslaar.

Officererne bliver en Kende nærgaaende; men Fruen forstaar at holde dem paa Afstand uden at krænke dem; men samtidig vedbliver hun dog at holde deres Interesse fangen.

Idyl over det hele — undtagen inde paa den anden Side af Døren, hvor Præsten sidder og pulser paa sin lange Pibe i indædt Raseri over »de grønne«, men i dyb Beundring for sin Mage, der værner ham, som Viben værner sin Rede og sine Unger ved at flyve flimrende frem og tilbage i umiddelbar Nærhed af Fredsforstyrreren og holde hans Opmærksomhed fangen. Et Par Timer gaar paa denne Maade. Da kommer Afløsningen.

»Alles in Ordnung?« »Jawohl, Hr. Hauptmann!« »Huset undersøgt overalt?« »Jawohl, Hr. Hauptmann!« »Abmarch!«

Fik du flere graa Haar, lille tapre Vibemor?

Saa kommer der en Deling for at undersøge Kirken. De fandt selvfølgelig intet. Jo, var det ikke Biskoppen, som sagde, at de baade fandt Vaaben og Bøsser, i hvert Fald et Vaabenhus og et Par Kirkebøsser.

Efter disse Undersøgelser, som Pastor Marcussen opfattede som en svag Antydning af, at Tyskerne omfattede Præstegaarden med nogen Mistro, mente han, det var bedst at forlægge Hovedkvarteret, og at det var bedst at gøre det omgaaende.

En Veninde, som kom paa Besøg, blev sat ind i Sagen, saa at hun faldt og »forstuvede sin Haand alvorligt!«

Dr. Rasmussen, Maribo, maatte tilkaldes og anlagde en

Forbinding. Samtidig stuvedes Præsten ned i Lægens Bil med Tæpper over sig og kørtes til Lægens Garage, hvor han, som han selv har sagt, »henstod til Mørkets Frembrud«.

Ved 1-Tiden om Aftenen blev Pastor Marcussen afhentet af Frihedsbevægelsens Leder i Maribo, som bragte ham til et godt illegalt Hjem, og et Par Dage senere flyttede han til Saxkjøbing og boede nogen Tid hos Lejrchef Botfeldt, til Præsten mente, Faren var drevet over.

Den 4. Maj om Aftenen greb jeg Telefonen: »Hallo! Maa jeg tale med Pastor Marcussen? Kom frit frem.«

Præsten kom frit frem efter i et Aar og fire Maaneder at have maattet gemme sig som et jaget Dyr. Kom frem til et frit Land i Tro paa, at nu gik det frem mod lyse Tider for Danmark med Fred, Arbejde, Glæde, Fordragelighed og Samarbejde paa tværs af al Politik.

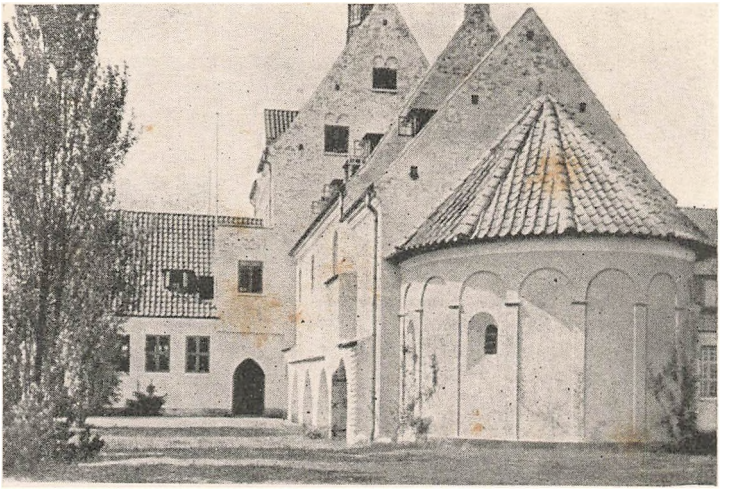
Blev han skuffet? *Poul Gerner Nielsen.*

VORE KVINDELIGE PRÆSTER

Allerede under forrige Verdenskrig kunde det hænde, at »*Faster Eline*«, Holger Begtrups Søster, der selv havde været Højskoleforstander, prædikede i Frederiksborg Frimenighed. Det kendes paa hendes Skrifter, at hun har ejendommelige, selvstændige Tanker. Engang jeg lyttede til hendes Udlægning af den kananæiske Kvinde, slog det mig, at denne lille Mors sejrrigt udholdende Bønnens Kamp blev mere virkelighedsnær gennem en Kvindes Tolkning. — Mange har sikkert hørt en af vore kvindelige Missionærer tale i Kirken, saa Ordet kom fra Hjertet og gik til Hjerterne, og det føltes helt i sin Orden, at hun talte fra Prædikestolen. *Anne Marie Petersen*, Porto-Novo, kan juble: »Jeg er et Lysets Barn«, *Olga Kaae*, Bombay, kan faa en fyldt Kirke til at lytte, saa reaktionære Protester mod kvindelige Præster (Kvinden skal tie i Forsamlingen!) falder magtesløse til Jorden.

Paa *Snoghøj Gymnastikhøjskole* er det første, en Gæst støder paa, ikke et Stadion eller Gymnastiksal, men et Kapel. Det er en lille Perle af Kirkebygningskunst, bygget i 1933 af Lønborg Jensen, indføjet som en ny Fløj i Skolekomplekset, saa der fra Hallen fører Døre til Foredragssal og Spisestue, til Gymnastiksal og Kirke. Et slankt Kirkespir kroner Skolebygningen. Forstander *Jørgine Abildgaard* er Præst her ikke saa meget af Navn, som af Gavn. Det er kommen i Naturens Orden. I sit Barndomshjem hørte hun Forældrene *bede* Troens Ord med deres Børn og Gaardens

Folk. Selv kan hun ikke finde nogen anden Redning for Livet: »Vi maa den levende Herre *nær*, høre Ordene til *os* af hans Mund saa ofte som muligt.« Da Jørgine Abildgaard og Anna Krogh i 1925 var begyndt paa Snoghøj bad de den daværende Præst i Middelfart, senere andre Præstevenner komme over paa Skolen og holde Gudstjeneste. Til sidst var det mest Aage Møller, Rønshoved, de lod gaa Bud efter. Da han ikke kunde komme saa ofte, talte Jørgine Abildgaard selv de mellemliggende Søndage. Eline Begtrup er en af Snoghøjs bedste Venner, hun kunde jo tjene til Forbillede. Med sit Syn for Sandheden af Grundtvigs udfordrende Ord: »kun ved Badet og ved Bordet høre vi Guds Ord til os«. kunde Frk. Abildgaard ikke i Længden nøjes med at holde Ordets Tjeneste; det blev ikke rigtig Guds tjenste, naar der ikke kunde indbydes til Herrens Bord. Det hændte, at Aage Møller bad hende hjælpe til ved Alter-

Jørgine Abildgaard.

gangen. Engang de skulde have Elevmøde, manglede de en Præst. Anna Krogh tilskyndede hende da til selv at tage Nadvertjenesten. Nu er det sjældent, der kommer en Præst udefra.

Jørgine Abildgaard er ikke »ordineret«, men inden hun fulgte sit Hjertes Tilskyndelse til selv at gaa for Borde, talte hun med Morten Larsen. Den gamle Frimenighedspræst sagde: »Naar De *ikke kan* vente længere, skal De gøre det frimodigt. De skal ikke bryde Dem om, hvad Folk siger, hvis De føler, at De *skal*.« Saa lagde han Hænderne paa hendes Hoved og lyste Velsignelsen over hende, og hun kunde drage hjem med Glæde.

Under Krigen holdt det grundtvigske Salmebogsudvalg, i hvis Arbejde Jørgine Abildgaard tog ivrig Del, Møde paa Snoghøj lige efter Nytaar. I de samme Dage var der Folkedansere paa Skolen. J. Abildgaard havde bedt mig tage Gudstjeneste. Der kom imidlertid en Familie af Skolens Vennekreds; de havde deres tolvaarige Dreng med og vilde gerne have ham til Alters for første Gang; de vidste ikke, at der var en fremmed Præst. Da jeg fik det at vide, sagde jeg til hende, at saa skulde hun selv tage Nadvertjenesten, men jeg vilde gerne hjælpe ved Uddelingen af Brødet. Det

følles saa hjemligt, at Husets Moder, der Morgen og Aften ledede Andagten i det skønne Kirkerum (Vinteraftner svagt oplyst med levende Lys), hvor den alvorsfulde Stilhed virker vederkvægende paa unge Sind, ogsaa dækkede Herrens Bord. Svarer det i Grunden ikke bedre til en Kvindes end til en Mands naturlige Anlæg?

Her er ingen fasttømret Menighedskreds. Skolens faste Stab deler med Tak Livet i Kirken. Her er en Del anden Aars Elever, og der kommer mange Elever fra grundtvigske Hjem, som straks føler sig hjemme i Kirken. Det hænder, at gamle Elever søger tilbage til Skolen for at faa deres Ægteskab kirkeligt velsignet eller bærer deres Børn til Daab her. Paa den hjemlige Grund overvejende mellem unge Piger er der aandelig Begrundelse for en Kvindes Præstegerning. Biskoppen ser sikkert velvilligt paa denne Nybegyndelse under helt frie Former indenfor dansk Menighedsliv.

Den eneste Kvinde, der hidtil har modtaget Præstevielse, er Plejemor *Maren Sørensen*. Hendes Gerning som Leder af »Børnenes Helsehjem« ved Vilstrup Strand om Sommeren og som Sjælen i Arbejdet ud fra »Valsbølhus« om Vinteren vil være velkendt af vore Læsere, der jo ogsaa næsten hvert Aar i Poesi eller Prosa har faaet en Hilsen fra hende, der vidner om hendes rige Moderhjerte for alle de Mennesker, der gennem de 25 Aar er lagt hen til hende. Medens Vejen for J. Abildgaard som for Aage Møller og flere Højskolemænd er gaaet fra Højskolens Kateder til Kirkens Prædikestol, var det Gerningen ved Sygesengen, der gjorde Maren Sørensen til Sjælesørger og kirkelig Ordfører. Da hun trods Afværgen fra de bosiddende Venners Side tog fat som Sygeplejerske i Feilbergs gamle Hedesogn et Aar efter Afstemningen, faldt det hende naturligt at synge ved Sygesengene ude i de smaa Udflyttersteder paa Marken, hvor Hjemmedanskerne boede. De kendte næsten ingen danske Salmer eller aandelige Sange. Det var Hedejord, der skulde dyrkes op. Hun knyttede nogle Ord til sin Sang. Hun er Barn af Liselund, derfor er det ofte et gammeltestamentligt Ord, hun tager frem, som Niels Dael kan gøre det. Fra Nabohytterne sluttede flere sig til. De bad hende komme igen, og snart hed det: »Imorgen kommer Maren, saa skal vi have Gudstjeneste.« Adventssøndag 1923 kom N. Dael over for at indvi en Sal til kirkeligt Brug, »Hjemme« i Lorenz Jepsens Gaard. Det var en ganske enkel Højtid, men den skønneste danske Menighedstjeneste, der begyndte med, at Husets lille Dreng blev døbt, og sluttede med, at hele Marens Vennekreds fulgte hende til Herrens Bord, uden at der iforvejen havde været talt om, at de skulde have Altergang. Selv syntes hun, at en skønnere Dag kunde hun slet ikke komme til

Maren Sørensen i Kirkesalen i Valsbølhus.

at opleve. Sine faa Spareskillinger havde hun ubekymret sat ind for at faa den Sal bygget. Nu kunde der holdes regelmæssig Gudstjeneste hver 14. Dag med tilkaldte Præster mest fra Nordslesvig. Indimellem kunde hun selv føre Ordet. Nogen afsluttet Menighedskreds var der ikke Tale om, de kom milevidt fra. Med straalende Smil over det vejrbidte Ansigt har jeg hørt hende sige: »Nu er her døbt syv Børn, det er da en Menighed«!

Tanken kom tidligt frem, at Maren Sørensen selv kunde være Kredsens Præst, men dengang afviste hun det. »Den lille Kreds kan faa Vanskeligheder nok at kæmpe med, de skal ikke yderligere have den at være den første, der faar en kvindelig Præst.« Det gik dog her som i C. Appels Tid i Rødding: Maren Sørensen kunde ikke undvære, at Nadverbordet blev dækket, hver Gang Menigheden samledes. C. W.

Noack var kommen med i den Præstekreds, der hjalp dem; han havde Tur 2. Juledag. Han har selv fortalt mig, at da han spurgte, om der skulde være Altergang, svarede Maren: »Det tænker jeg, men vi havde det ogsaa igaar.« Hun havde været ene om Gudstjenesten 1. Juledag!

Selvfølgelig holdt hun ogsaa Gudstjeneste med Børnene paa Helsehjemmet. Ved en Pinsefest vilde hun prøve at forklare Børnene, hvad Pinseglæde er: »Naar I Børn er saa glade, som I kan blive, saa er den Glæde kun en Draabe imod Pinseglæden, der er et helt Glas.« Da brød det ud af Tonnes: »Plejemor, æ kan umøvle blyw glajer end æ er.«

Det var Maren Sørensen en helt umulig Tanke, at hun ikke i Efteraaret 1940 skulde kunne vende tilbage til »Valsbølhus« (bygget 1930). Hun tryglede Myndighederne, hun bad til Gud derom. I sin Nød trængte hun haardt til Bekræftelse paa sin Gerning. Saa bad hun Niels Dael ordinere hende, og det skete ganske stilfærdigt en almindelig Søndag 27/10 1940 i Havrebjerg. Det varede længe, inden hendes Venner fik det at vide og vakte en Del Kritik. Selv har hun fortalt, at hun i det Efteraar hver Morgen havde tigget Gud om Lov til at komme tilbage til Valsbøl. En Morgen bad hun, om Gud ikke vilde anvise hende en anden Virkeplads i den danske Menighed, hvis hun ikke maatte komme til Valsbøl. Samme Dag ringede en gammel Præsteven fra Hillerød, Frede Bojsen Jensen, til hende og spurgte, om hun ikke kunde vikariere for hans syge Søn, der var Præst paa Lolland. Det paatog hun sig saa (dog uden at holde Altergang) og fik god Tilslutning til sine Gudstjenester og Møder dernede og mødte venlig Forstaaelse hos Biskoppen.

Det er rimeligt, at disse Forsøg med kvindelige Præster først er gjort i smaa, frie Kredse med Ordførere, der har

Cand. theol. Ruth Vermehren.

Rod i den grundtvigske Lejr. Andre kunde sætte Kikkerten for det blinde Øje, det var jo blot sekteriske Smaakredse, der ikke kom den danske Folkekirke ved. Men saa kom cand. teol. *Ruth Vermehren* og ønskede Ret til at tage de kvindelige Fanger i københavnske Fængsler til Alters, som hun er Sjælesørger for. Derved blev Spørgsmaalet om kvindelige Præster i Folkekirken aktuelt. Ruth Vermehren er Datter af Kunstmaleren og ægte Københavner. Da hun gik til Præst hos Hans Koch i Hellerup, blev hun saa optaget af de kristelige Spørgsmaal, at hun som fattig Student maatte vælge det tilsyneladende brødløse teologiske Studium.

Allerede i 1929 begyndte hun som frivillig, uordineret Medhjælper ved Statens Kvindefængsel; hun blev offentlig ansat som uordineret Medhjælper ved Københavns Fængsler i 1938, men maa væsentlig tjene sit Brød som Lærerinde. Ligesom de andre før omtalte Kvinder har hun Hjertelag for den danske Sag i Grænselandet, som hun mødte paa Gymnasiastmøder i Skibelund i 20'erne. Sammen med Gymnasiaster lærte hun ogsaa Højskolen at kende paa Ollerup. Der er intet sværmerisk eller excentrisk hos hende,

hun er saare rolig, behersket og nøgtern. Det er slet ikke af Forfængelighed, hun ønsker Ordination.

Sjælesorgen i et Kvindefængsel, hvor de fleste er havnet paa Grund af seksuelle Udskejelser, ofte forførte af et Mandfolk, saa de siden i Fortvivlelse dræbte deres Barn, er et meget krævende Arbejde. Det er aldeles nødvendigt, at en Kvinde tager sig af disse Fanger, som vil lugte et Mandfolk i en Præst, hvor mange Kjoler han end hyller sig i. Fængselsinspektøren taler aldrig med en kvindelig Fange uden i Nærværelse af en kvindelig Overbetjent. Hidtil har hun maattet tilkalde Fængselspræsten, hvis et af hendes Skriftebørn vilde til Alters. Naar det gælder særlig Altergang, har det personlige Kendskab til Præsten ofte meget at sige for Nadvergæsten. Gælder dette ved Sygesengen, hvor meget mere da ikke i Fængslet for Stakler, der er bleven helt fremmede for Kirken. For disse Fanger er Ruth Vermehren Præsten, de har Tillid til, og hun indlader sig ikke paa at tage dem til Alters uden at have prøvet deres Trang. Biskopperne har ladet hende forstaa, at hun godt kunde tage dem til Alters, da de schmalkaldiske Artikler i Nødstilfælde tillader Lægmænd at uddele Nadveren! Dette er selvsagt utilfredsstillende for Frk. Vermehren. Øvrigheden kan heller ikke blive ved at byde denne modne, erfarne Kvinde at skulle staa under en yngre Fængselspræst, der maaske endog savner Forstaaelse for hendes særlige Opgave. Nu oprettes der et selvstændigt Kvindefængsel paa Sundholm. Fængselsmyndighederne ønsker Frk. Vermehren beskikket til Fængselspræst der. Ufatteligt, at saa mange i Menigheden ikke kan se, at det er der aandelig Begrundelse for. Man henviser til, at det vil volde den danske Folkekirke Vanskeligheder i det økumeniske Samarbejde, men fortier,

at den danske Biskop, som stod i forreste Linie i dette Samarbejde, Valdemar Ammundsen, i 1924 udtalte sig til Fordel for kvindelige Præster, ja lovede Frk. Vermehren Ordination i givet Fald. Uden Nølen gav han hende et klart Ja. Forhaabentlig har Lovgivningsmagten fjernet den Spærrebom, der hidtil har hindret kvindelige Teologer i at søge Præsteembeder, inden disse Linier læses, saa det bliver Menighedens (Menighedsraadenes og Biskoppernes) eget Ansvar, om der undtagelsesvis skal beskikkes kvindelige Præster til folkekirkeligt Embede. Jeg har prøvet at fortælle lidt om de Tilløb, der er gjort. Sporene kan ikke skræmme.

Holbæk, Pinse, 1946.

Fr. Schrøder.

DECEMBER

Uden Hvilested
den gode Fred
vildsom gaar
det hele Aar,
— den samler hele Kraften
til — Juleaften.

Marie Louise Deuvs.

MANDIG IMØDEKOMMENHED

Peter er tre Aar. Han elsker sin søde, unge Moder ømt, til Tider næsten beskyttende. Han har to ungdommelige Bedstemødre, i hvem han har uhyre meget Behag. Men en Dag var han ude for noget saa sælsomt som sin Oldemoder, og hverken hendes Ydre eller hendes Væsen tiltalte ham. Hun var fuld af smaa Formaninger og venlige Tilskyndelser, han ignorerede begge Dele fuldstændigt med et kraftigt: »Ikke Tale om, Oldemor!«

I det aarle Morgengry vaagnede Peter og saa til sin store Fortørnelse, at han ikke laa i hyggelig Nærhed af sine kære Forældre, men derimod i en lille Seng ganske nær Oldemoderen, der venligt spurgte, om der var noget, han ønskede?

»Mor, jeg vil hen til min Mor!«

»Jo, men hun er langt borte, lille Peter, nu skal vi sove lidt mere.« Men Peter skreg højt og bydende: »Ikke Tale om, Oldemor,« kravlede ud af Sengen og forsøgte at afføre sig sin Pyjamas, han vilde trodse denne skrækkelige Oldemor, gaa ud i Verden og finde sin Mor.

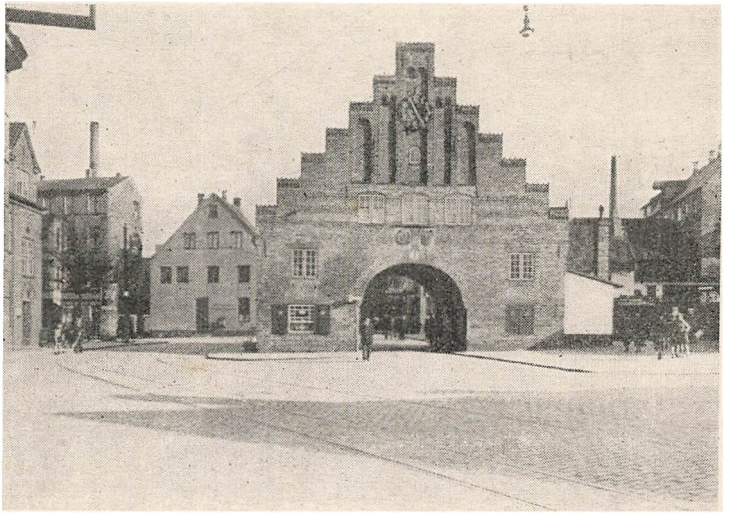
En karakterfast Tante, der var blevet vækket ved de høje Raab, ilede til og fik hurtigt bragt Peter til Ro. — I Dagens Løb var Oldemor noget tavs, vist ogsaa bedrøvet, syntes Peter. Det kunde han nu ikke lide, han kredsede lidt om hende, vilde egentlig godt have talt lidt med hende, men hun svarede næsten ikke. Peter syntes, hun saa ud, som

hun var lige ved at græde, og han tænkte over, om han ikke kunde give hende noget; men det var ikke let, for Legetøjet, der omgav ham, havde hun jo selv overladt ham. Hvad andet var der? Jo, der var alt det sjove, som var ham forbudt, vel nok fordi han var saa lille; Oldemor var jo ikke lille — saa maaske — — og pludselig stod Peter med sit sødeste, mest forjættelsesfulde lille Ansigt foran Oldemor og sagde gavmildt: »Oldemor, vil Du gærne have Lov at sige: »For Søren«? Du maa nok!«

Og Oldemor gik beskedent ind paa Fredsvilkaarene.

Thyra Jensen.

INDTRYK FRA AARSMØDET I SYDSLESVIG 1946

Det danske Aarsmøde i Flensborg, hvor Mindretallet i Sydslesvig gennem Aarene samledes under Dannebrog for at aflægge Beretning om Aarets Gang og opvarme Sindene til trofast Udholdenhed mod den danske Sag, nærmede sig. I Aar var vi alle klare over, det vilde blive den meget store Oplevelse at være med, saa jeg blev umaadelig glad, da jeg fra Mødekomitéen blev bedt om at komme til Aarsmødet og endnu gladere den Dag, jeg efter en Del Besvær havde Tilladelsen til at rejse til Sydslesvig i 3 Dage.

Aarsmødet skulde være Søndag d. 23. Juni, og i Aar holdes paa 3 Steder, Flensborg, Slesvig og Husum, men allerede

d. 22. vilde man i Flensborg lægge for med 4 store Møder i 4 af Flensborgs største Lokaler.

Jeg kom til Flensborg d. 22. og blev hjerteligt modtaget af Journalist Jensens og Frk. Carla Schibler, som i Løbet af Eftermiddagen hjalp mig til at faa et Indtryk af Byen.

Hvor ser Flensborg snavset og trist ud, selv om Byen har forholdsvis faa bomberamte Huse. I Butikkerne var der kun de Ting, man kunde faa paa Kort, og saa enkelte Smaating, som man fremstillede af de fattige Materialer, man kunde skaffe, f. Eks. Bogmærker, malede Knapper, Tegninger o. s. v., dog altsammen Ting man kunde undvære. Vi saa Dr. Vermehrens ny Barakhospital med Plads til 30 Patienter, vi var paa Kirkegaarden ved Krigergravene, hvor en Del af Mindepladerne, ødelagt ved tysk Vandalisme, endnu manglede (de kom dog paa Plads igen til Isteddagen), og vi var rundt og saa de 4 Mødelokaler, hvor man var fuldt optaget af at smykke til Aftenens Fest med Masser af Dannebrog og Blomster. I »Harmonien«, hvor Værten selv havde ønsket at foretage hele Udsmykningen, var endog Trappegangen pyntet.

Og saa kom Festaftenen. Min Plads var i »Deutsches Haus«, hvor Journalist Jensen skulde lede Mødet. I den pragtfulde Festsal er der Siddeplads til 1600, med staaende var der denne Aften ca. 2000 til Stede. (Ikke nær alle, der ønskede det, havde kunnet faa Billet til disse Lørdagsmøder.) Bag Talerstolen hang et mægtigt Dannebrog, det, der skulde have vajet over Festpladsen ved Friluftsmødet. Denne ene Gang om Aaret maatte Sydslesvigerne under tysk Regimente hejse Dannebrog; Englænderne havde forbudt det i Aar!

Jeg har vist aldrig deltaget i et Møde med et saa rig-

holdigt Program. Journalist Jensen, Smedemester Münchow og Borgmester Møller talte, den kgl. danske Ballet dansede, der var Musik af Spejderorkestret fra Tønder, Korsang af Sangkor fra Flensborg, Fællessang og endelig Talere Nord fra og fra sydslesvigske Kredse uden for Flensborg. Lad mig blandt disse nævne Fru Overlæge Jørgen Jensen, Forpagter Lorenzen, Rønhave, Formanden for det danske Arbejde i Kappel og undertegnede. Alle Taler var paa Dansk undtagen Formandens fra Kappel, som i privat Samtale talte Dansk, men ikke følte sig saa sikker, at han ønskede at tale det offentligt. Netop dette Indlæg gjorde dog paa mig det stærkeste Indtryk, fordi vi der hørte om den overordentlig vanskelige Kamp, de dansksindede Forældre i Kappel har kæmpet for at faa deres Børn i dansk Skole.

Lad mig ogsaa nævne et Par Citater af Sydslesvigernes gamle Fører, Gustav Johansen, brugt ved Mødet. I 1864 skrev Gustav Johansen til Departementschef Regenburg om Forholdene i Angel saaledes: »Alle Vegne finder man dansksindede, og næsten i enhver Landsby er der en eller anden Mand, og det ansete og agtede Mænd, der holder den lille Flok sammen og opmuntrer den til Udholdenhed.« Men han skrev ogsaa om Danmarks Stilling faa Uger efter Fredsslutningen: »Mange paastaar, at Københavnerne har solgt os, at de hellere vil leve i Fred og Ro end kæmpe for Danmark og den danske Sag.« Er det saadan, vi ogsaa har det det i Danmark i Dag?

Hele Stemningen ved Mødet var saa varm og levende dansk, noget der vel allerstærkest følte, da der blev udraabt et nifoldigt Leve for *vor* Konge Christian d. X. En kendt Nordslesviger sagde bagefter, at hele Stemningen ved Mødet

var »ganske som ved vore store, danske Møder i Nordslesvig før Genforeningen«.

Søndag deltog jeg i Gudstjenesten i Helligaandskirken, der var stuvende fuld, og hvor Pastor Nørgaard talte varmt og stærkt ud fra Dagens Tekst. Samtidig holdtes der dansk Gudstjeneste i to andre Kirker i Flensborg.

Søndag Eftermiddag var der Friluftsmøder med Optog i Flensborg, Slesvig og Husum. I Flensborg ventede man det helt store, 30,000 Mennesker, der kom ca. 45,000 og i Slesvig ca. 10,000. Men jeg maa fortælle om det Møde, jeg selv deltog i, Mødet i Husum. I Husum har der aldrig før været dansk Aarsmøde, her ventede man 3000, der kom ca. 7000, og tænk saa paa alle dem, der til Trods for Særtog, alligevel paa Grund af Svaghed eller nødvendigt Arbejde maatte blive hjemme.

Paa Vejen til Husum gjorde det stærkt Indtryk at se en Koncentrationslejr, Lejren ved Husum, hvor ogsaa mange af vore Landsmænd har lidt og stridt den sidste Strid. I Husum havde Myndighederne forbudt de smaa dannebrogsfarvede Mødetegn, men hvad gør det, naar Menneskene er der, alene ca. 1200 fra Ejdersted. Lærer Kølvraa, vor trofaste Forpost gennem de vanskelige Aar dernede ved Ejderen, ledede Mødet, som begyndte med Optog gennem Byen, hvor bl. a. Aabenraaspejderne spillede. Marchen gennem Byen varede ca. 1 Time. Der var Masser af Tilskuere, hvis Udtryk nærmest var forundret og interesseret. Det var en saa stilfærdig dansk Demonstration, og mon ikke en og anden har følt det som den sydslesvigske Dame, der var med i Optoget i Flensborg og fortalte mig, at det under hele Marchen dér havde sunget i hende: »Jeg gaar for Danmark,

jeg gaar for Danmark.« Paa Mødepladsen blev der sunget paa Dansk, men talt paa Tysk, dog Indholdet var kernedansk. Ogsaa her udbragtes et nifoldigt Leve for *vor* Konge Christian d. X., og ogsaa her var et stort Program med Taler, Sang og Folkedanse. Talere var Forpagter Lorenzen, Rønhave, Gaardejer Olav Fink, Brendstrup, og flere Sydslesvigere, deriblandt en Friser. Nogle Tyskere var kommet ind paa Festpladsen, der var jo ikke Mødetegn. De tillagde Mødet saa stor Betydning, at de skar Højttalerledningen over. Den blev snart repareret.

Om Aftenen var jeg igen i Flensborg, hvor de unge skulde have Set. Hansbaal. Carla Schibler skulde danse Folkedanse med dem. Man ventede et Par Hundrede, der kom ca. 5000! Og saa dansede en Mængde af dem Folkedanse i den skønne Sommeraften paa en dejlig, højtbeliggende Plads ved Flensborg Fjord; de øvrige stod i Kreds omkring. Det var et saa fredfyldt dansk Folkelivsbillede, at jeg til Trods for den store Forskel kom til at tænke paa det dejlige svenske Billede »Kirkefærd paa Siljansoen«. Lærer Marcussen holdt Baaltalen, og Midsommervisen lød, mens vort Baal hilste paa Baalene i Danmark, Længslernes Land.

Hele Dagen var det det skønneste Vejr; ½ Time efter vi var kommet hjem, styrtede Regnen ned!

Næste Dag havde jeg en interessant Samtale med en tysktalende, kommunal Embedsmand, som først sent meldte sig i Mindretallet, fordi han ikke vilde beskyldes for at gøre det for Madpakkers Skyld. Han viste mig en hel Bunke af de Tryksager, som Tyskerne udsendte for at vildlede Sydslesvigerne med Hensyn til deres danske Fortid. Han fortalte om, hvordan han og mange andre modarbejdede Nazismen

ogsaa i Hæren. »Vi maa have mange Danskkursus i Gang for voksne,« sagde han. Jeg baade tænkte og sagde: »Blot De kunde tale Dansk og komme op og holde Foredrag i Danmark for nogle af de mange, der ikke tør tro paa Sydslesvigs danske Sag.« Jeg maatte forklare ham, at Hjemmetyskernes Holdning under Besættelsen i nogen Grad forklarer, at der er Danske, der er bange for at faa Sydslesvig hjem.

Der blev ogsaa Tid til Besøg i Ingrids Børnehaven, hvor Carla Schibler førte smaa Børn ind i dansk Sprogbrug, uden de mærkede det, gennem Leg og Sang. Hvor var de lykkelige for Legetøjet i Børnehaven. Der er intet Legetøj at faa i Sydslesvig.

Da jeg rejste over Grænsen, var det med dyb Grebethed over at have oplevet paa nært Hold et Indtryk af et Folk, der vaagner, et Folk som for ca. 80 pCt.s Vedkommende er af gammel dansk Rod, og som *vi har fejlet saa dybt imod.* I Dag vender de sig med hele deres Sind mod Danmark, giver os det bedste, de har, deres Børn, og vi i Danmark, ja, for manges Vedkommende vil og tør vi ikke tage imod dem. Jeg spurgte en af de ledende inden for det danske Arbejde dernede: »Ængstes De aldrig for, om det danske hernede vil holde?« Han svarede: »Nej, ved De, hvad jeg ængstes for? Jeg ængstes for Danmarks Stilling, om Danmark skuffer vore Landsmænd hernede.«

Efter mit Besøg i Sydslesvig har jeg Gang paa Gang tænkt: »Har vi fortjent og kan vi bevare vor Frihed, hvis vi vil lukke Folkefæller ude?« Selvfølgelig kan det ikke undgaas, at de indviklede Forhold i Sydslesvig vil bringe os Vanskeligheder, men det danske Folk, der har magtet en

Modstandskamp, magter vel ogsaa de Vanskeligheder. Spørgsmaalet er blot, hvad der er Ret.

»Og brænder kun Hjertet for Sandhed og Ret,
skal Tiden nok vise, vi tænkte ej slet.«

Karen Margrethe Jensen.
Aabenraa.

SYDSLESVIG I DAG

Af *Anna Kjems.*

De trænger til os dernede, for de er ribbede for alt gennem snart 100 Aar: Tillid, Tro og Tryghed. *Tvivlen,* det er hvad den tyske Kultur har bragt dem, Tvivlen om, at der endnu er noget sandt og godt i Verden. Men de har det som de vise Mænd, at der gemmer sig et Sagn, ikke om en Stjærne, men om et Land og en Tilværelse, hvor man kunde forliges, hvor man var hjælpsom uden at kræve Vederlag. De ved lidt om et Land imod Nord, hvor man kan synge og le, hvor man kan leve uden at hade, hvor man regner Angiveri for en Skam.

Men de kan ikke rigtig tro paa, at det Sagn kan være Sandhed, at det Land eksisterer, og at de kan komme i Forbindelse med det.

Jeg har været i Brebøl, Sønderbrorup, Arnæs og Kappel. Staar vi i deres Midte i deres Forsamling, vender alle Ansigterne sig mod os med spørgende Blikke: »Hvad bringer Du, har Du godt Budskab?«

De spørger ikke alle om det samme. Nogle spørger om Brød, andre om Lægehjælp og Medicin. En spørger om Læsning, en om Sangbøger eller Skolebøger. Nogle ber mig om at sende dem en Præst, ja, da jeg var i Brebøl fik jeg Bud med til Pastor Petersen i Flensborg, om han ikke til en bestemt Søndag vilde komme og vie et Par og døbe deres

Barn, samtidig døbe de tre yngste Børn i den Familie, hvor der var seks Drenge. De tre sidste blev jeg Gudmoder til, kære Drenge, yndige Børn, den yngste hedder Holger og er fem Aar. Faderen formodentlig i Krigsfangenskab.

Naar Pastor *Frede Bojsen Jensens* Bog: *Jesu Kristi Historie* udkommer, er det Meningen, at den skal tilegnes Sydslesvigs afkristnede Ungdom. Bogen skal uddeles gratis efter Skøn og i Samraad med Lærere og Præster. Overskud ved Salget af Bogen skal skænkes til Sydslesvigs Ungdom og forvaltes af Sydslesvigs Kvindeforenings Bestyrelse. Bogen indeholder Illustrationer af *Anna E. Munch* og Digte af *Inga Gerner Nielsen*.

Fot. Sv. Solèn.

Mindestenen udenfor Kaj Munks Barndomshjem.

MEN KOMMER

Naar jeg af Far blev sendt i Brugsen Vinteraftener, da straalede Stjernerne højere og blankere, end jeg nogensinde siden har set dem. De straalede af Renhed, Ære, evigt Liv. — Nu synes jeg, alle Stjerner er slukket. Efteraarsstormen pisker i Mørke og Slud.

Men Gud skal tænde dem igen, over Lolland, min kære Fødeø, over Danmark, mit Fædreland. — Og vi skal se dem, som jeg saa dem i min Barndom, og elske dem og lyde dem og elske dem igen.

Foraaret saa sagte kommer. Saa sagte, ja. *Men kommer.*

Kaj Munk.

HILSEN FRA HANNE JENSSEN

Gennem Fru Mathilde v. Haffner har jeg modtaget medfølgende, som Fru Haffner havde sendt Hanne Jenssen, og som denne kort før sin Død (Brev af 13/8 1945) skrev, at hun ønskede optaget i Julebogen 1946 som en Hilsen fra hende til vore sydslesvigske Venner:

»I sin Bog: »Fra det mørke Fastland« fortæller den berømte Opdagelsesrejsende Stanley, at naar de Indfødte i Afrika skulde over en Flod med brusende Vand, lagde de en tung Sten paa Hovedet, det gjorde deres Skridt fastere, naar de gik gennem Strømmen.

Saaledes kan vi undertiden mærke, at der under Jordlivet lægges en tung Byrde paa os, og vi fristes til at beklage os over vor Skæbne. Men lad os huske paa, at vi ogsaa skal gennem mangen strid Strøm her i Livet, og dersom vi ikke skal skylles bort, maa der Ballast til. Hvori den skal bestaa, kan vi ikke selv fatte, men Gud véd det. Det sang allerede David om i den 68'de Salme: »Lovet være Herren fra Dag til Dag! Lægger han os en Byrde paa, er Gud dog vor Frelse.« —«